

Att lära sig agera

- En studie om professionalisering och
landskapsarkitekturutbildning

Helena Persson Lannér

Examensarbete, 30 hp
Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet Ultuna
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E
Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land
© Helena Persson Lannér, e-post: helena.perssonlanner@gmail.com
Titel på svenska: Att lära sig agera - en studie om professionalisering och landskapsarkitekturutbildning
Titel på engelska: Learning to act - a study about professionalization and landscape architecture education
Handledare: Thomas Oles, SLU, institutionen för stad och land
Examinator: Rolf Johansson, SLU, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Sofia Sandqvist, SLU, institutionen för stad och land
Upphovsrätt: Samtliga illustrationer är av författaren
Originalformat: A4
Nyckelord: Landskapsarkitektur, yrkesroll, rollskapande, informellt lärande, agerande, förväntningar, professionalitet.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Sammandrag

Att lära sig agera; en studie om professionalisering och landskapsarkitektur

Ämnet för detta arbete är landskapsarkitektstudenters erfarenheter och förväntningar av att lära sig rollen som professionell landskapsarkitekt. Syftet är att skapa förståelse för de externa och interna drivkrafter som påverkar studenters beteende och inläring samt att belysa uppenbara men bitvis dolda strukturer som ligger till grund för samtida landskapsarkitekturutbildning. Arbetet fokuserar på landskapsarkitekturprogrammet på SLU och relaterar till annat publicerat material inom ämnet. Metoden för arbetet inkluderar en mindre serie av semistrukturerade intervjuer med nyexaminerade landskapsarkitekter.

Kortfattat pekar resultaten på tydliga motsättningar där studenternas egna förväntningar inte går i linje med det utrymme de upplever sig ha att tillgodose dessa. Deras i mångt och mycket liknande förväntningar, så väl innan som efter, är tydligt påverkade av yttre och informella riktlinjer som ställs i opposition till universitetets förhållningssätt. Det indikerar på en struktur som göds och ständigt påverkar studenterna. Dessa strukturella motsättningar har en tendens att skapa inre så kallade rollkonflikter som i sig kan agera som blockerande faktorer för studenternas inläring och möjlighet att i ett längre led påverka sin framtida yrkesroll. Vidare relaterar deltagarnas erfarenheter till teori skrivet i ämnet som påvisar ett kollektivt nedvärderande av yrkesrollen samtidigt som det råder en stark tro på yrkets vikt och potential. Det uppdagas här en tydlig ambivalens hos landskapsarkitekten.

Det här arbetet belyser strukturella tendenser med förhoppning om en breddad och fortsatt levande diskussion kring yrkesrollen som landskapsarkitekt. En diskussion som utvecklats och i ett senare skede med fördel skulle kunna inkluderas i utbildningen. Det för att skapa förutsättningar för medvetna och trygga studenter. Istället för att ödsla omedveten energi på motsättningar, oppositionella beteenden och identitetssökande kan mer fokus landa på kunskapsinläring och skapandeprocesser vilket bör gynna så väl individerna som institutionen och i ett sista led hela branschen. Vidare diskuteras även hur den oppositionella strukturen är något fast och givet landskapsarkitekturutbildning eller om det går att uttyda indikationer på hur dessa kan mötas bättre eller till och med skapa synergistiska effekter.

Summary

Learning to act - a study about professionalization and landscape architecture education

The subject of this thesis is landscape architecture student's expectations and experiences of learning how to act 'professional' during their education. The purpose is to understand better the external and internal drivers of standards of behavior in nascent landscape architecture, and to shed light on obvious but often hidden structures that underlie contemporary landscape architecture curricula. The focus of the project is the program at SLU but its implications relates to other published material in the same subject.

This project was first born from a personal point of view. In search of a theme for a thesis and my last project before obtaining a professional title I was looking for ways and methods to do this that clearly proved to be difficult within the institutional frames. I was mainly looking for intuitive and more freely ways and methods to investigate a design matter in the name of landscape architecture. I had a strong belief that the methods and the ways of doing I had learned was often too formal and did not encourage a more free and artistic approach which I was convinced should be an obvious part of landscape architecture education. Despite five years of studies I found myself surprised finding out how hard this would be. Instead I started to look for ways to design but at the same time be able to frame it scientifically so that it would fit the formal requirements. I was clearly not alone in this matter. Even though I and other students had formally been taught landscape architecture and its belonging professional role at a certain institution we had also somehow learned how to oppositional claim the winning of doing it differently. I was able to see how I as an emerging professional had learned how to act which was not directly linked to the institution's overall approach. I could not any longer avoid asking myself - how and where did I learn to act the way I did? Instead of forcing a design matter into the frames I had set myself opposed to I was now determined to investigate what all this meant. I wanted to understand the role of a professional landscape architect by focusing on how to learn to become one.

What experiences do students have of learning the role as landscape architect?

That became the general question of this project. To investigate that a method was set based on a comprehensive literature study together with a series of semi-structured interviews of recent

landscape architecture graduates. The students were asked a couple of open questions within three major categories in which they were able to discuss and talk freely. These categories were:

- Expectations and perceptions of the education and the professional role
- Landscape architecture program and curricula
- Personal experiences of the role

These interviews were then analyzed together and presented as a so-called “narrative collage”. They are not meant to be representative for all students at the institution at that time and they are nevertheless meant to be presented as individual portraits. By analyzing their answers and experiences, major similarities that could indicate behavioral and social structures were tracked down. These hypothetical structures were then analyzed together with my personal background, that is to say my personal purpose of doing this, and the overall theory studied in the matter.

The results show contradictions among the students where their expectations do not align with the perceived capacity to fulfill these. Their expectations tend to resemble each other and are clearly affected by outer and informal guidelines which are opposed to the general approach of the university. This indicates a hidden structure that constantly affects the students. These structural contradictions tend to create internal so-called role conflicts that often act as blocking factors for the student’s learning processes and in the long term their ability to influence their own future professional role. Furthermore, much of the participant’s experiences relate to theory that implicate a collective downgrading of the professional role, while it seems at the same time to be a common strong belief in the importance and the potential of the profession. It manifests a widespread ambivalence among landscape architects.

This work makes an attempt to shed light on these tendencies with the hope of a broader and continued discussion about the professional role as a landscape architect. A discussion that has developed and at a later stage could advantageously be included in the program. This to create good conditions for conscious and confident students. Instead of wasting unconscious energy on contradictions, oppositional behavior and identity-seeking, more focus can be placed on learning and creating processes, which should benefit both the individuals and the institution in the field as the entire industry. At last I make an attempt to discuss further whether the shown oppositional structure is just something set and self-evidential belonging to landscape architecture education or if there are any indications how these opponents could meet more smoothly or even create synergistic relations.

Innehåll

Prolog	12
Första akten; en introduktion	16
Rollen som professionell	22
Begreppet roll	
Profession och den professionella rollen	
Arkitekt och det sociala inflytandet	26
Professionen som arkitekt	
Introduktion; Garry Stevens och The Favored Circle	
Ego's social roll	
Bourdieu och det sociala rummet	
Habitus, fält och kapital	
Professioner, autonoma fält och det sociala spelet	
Arkitektens fält	
Den egna ekonomins betydelse	
Spelet om erkännande och makt	
Arkitekturutbildning; struktur och varande	
Konflikten mellan intressen	
Landskapsarkitektens yrkesroll	38
Professionen som landskapsarkitekt	
Landskapsarkitektens kunskaper, teorier, egenskaper och värderingar	
Olika roller	
Hierarki och status	
Landskapsarkitektens självbild och syn på sin egen yrkesroll	
Ryktet och relationen till andra arkitekturdiscipliner och allmänheten	
Landskapsarkitekturutbildning	
Studenterna i relation till yrkesrollen	

Att lära sig agera; ett narrativt kollage	48
Intervjuerna; struktur, syfte och urval	
De medverkande; en presentation	
Förväntningar, perceptioner och valet att söka sig till utbildningen	
Landskap och arkitektur; två ord, två betydelser	
Studio och identitetsinvestering	
Utbytesstudier och självförtroendets bergochdalbana	
Varande istället för blivande	
Yttre influenser och informellt lärande	
Sammanhang, tillhörighet och status	
Rollkonflikten och motsättningen betydelse för varandet	
Sista akten; resonemang och slutsatser	66
En nedvärderad roll med mycket stolthet	
Arkitekten och konstnärligt hyllande	
Så nära men ändå så långt bort; det symboliska kapitalet	
Det faktiska görandet	
En formbar roll; myt eller sanning?	
Slutsatser	
Ytterligare problematiseringar	
Epilog	78
Källor	82
Bilaga: metodbeskrivning	86

Prolog

När jag säger att jag studerar till landskapsarkitekt är det många som står frågande. De brukar ofta fråga om jag menar trädgårdsmästare eller kanske lantmätare. Jag brukar då beskriva bredden av projekt vi jobbar med så som parker, torg och större stadsplaneringsprojekt. Ofta står de fortfarande frågandes. Jag drar då en parallell till byggnadsarkitektens jobb eller i vardagligt tal arkitektens, den utan prefix, ett yrke allmänheten oftast har en bild av. De som ritat hus. Jag säger; Tänk dig att arkitekten fokuserar på hus, vi planerar för allt runt om och emellan. Jag vet inte om de förstår eller om de får en bild av vad yrket innebär men någonstans där slutar oftast frågorna. Där deras frågor slutar börjar dock mina. Allt runt om och emellan är ett brett spektrum. Små och stora skalor. Olika sammanhang och kontexter. Vitt skilda intressen. Förvalta, planera, gestalta.

Jag kan inte riktigt för mig själv eller för någon annan i kort- och exakthet beskriva vad jag som studerande landskapsarkitekt

faktiskt kan eller egentligen gör. Däremot så upplever jag att jag just kan saker. Eller snarare, jag vet ofta vad jag ska göra. Jag vet hur jag ska agera. Jag har lärt mig en slags professionell roll som jag å ena sidan vet hur jag ska agera, men å andra sidan inte kan förklara vad den riktigt består av eller är grundad i.

När jag stod inför mitt examensarbete och min sista termin på SLU (Sveriges Lantbruksuniversitet) såg jag ett tillfälle att skapa något nytt. Jag har innan varit van att jobba efter en specifik metod och ville nu hitta ett sätt att göra något annorlunda. Jag ville hitta ett tema där jag upplevde utrymme för fritt skapande och intuitivt undersökande inom design och landskapsarkitektur. Det var förstas inte helt enkelt. Det fanns oändliga möjligheter. Framförallt fann jag det svårt att hitta en ingång som både motiverade mig och som samtidigt gick att placera inom vetenskapliga ramar.

Jag började inse att det helt fria och intuitiva inte var möjligt. Under denna period av ovisshet kom jag istället över en tävling. Tematiskt stämde den överens med mig och mina intressen. Jag kände mig plötsligt lättad. Med en tävling kunde jag få ett program och syfte tilldelat mig. Något jag tänkte skulle vara enklare att passa in i institutionens ramar men som också gav mig utrymme till rent gestaltande. Så jag tänkte; det här blir det. En tävlings främsta roll är att vinna. Det får inte glömmas bort. Det var såklart också vad jag strävade efter när jag började, för annars, vad är syftet med en tävling? Det i sig medförde ett dilemma. Ett examensarbete i kontexten SLU kunde inte "bara" vara en tävling eller ett renodlat gestaltungsprojekt, det skulle också vara ett vetenskapligt och teoretiskt arbete. Mina avsikter var helt enkelt inte vetenskapliga nog.

Jag frågade andra studenter, vilket är många, hur de hade gått tillväga för att få igenom ett gestaltungsförslag eller en tävling som examensarbete. Jag fick tips och råd på hur jag kunde ställa en vetenskaplig fråga så att gestaltningen kunde bli svaret. Hur jag än vred och vände på det så blev det inte riktigt bra. För att göra en gestaltning behöve mina avsikter lindas in och smått förvirras till vetenskapliga sådana vilket var långt ifrån sanningen. Jag var inte skeptisk till teoretiska arbete per se men det var inte där jag kände min drivkraft. Jag såg en risk att istället för göra ett helhjärtat gestaltungsprojekt skulle jag behöva göra två halvhjärtade arbeten parallellt. Det blev en märklig situation där jag letade omvägar för att få göra det jag ville ta med mig som ett sista arbete från SLU, en gestaltning. Jag valde till slut att inte göra tävlingen som examensarbete. Något som också kan te sig märkligt när uppgifter likt denna tävling är precis vad jag, under min utbildning, lärt mig allra bäst representerar arkitektonisk praktik.

I diskussion med min handledare började jag intressera mig för hur jag angrep tävlingen. Hur jag tydligt skapat en professionell sida hos mig, en sida jag inte riktigt reflekterat över. Något jag går in i obemärkt, något som jag inte tänker är något annat än jag. Jag insåg att jag har skapat en yrkesidentitet och lärt mig en yrkesroll. Det är väl egentligen inget konstigt i sig. Olika kontexter i samhället skapar olika inneboende roller. Jag behärskar inte bara en roll, utan flera. Däremot har jag aldrig innan separerat och

iakttagit dessa utan alltid sett dem som en helhet tillsammans. Helheten som jaget.

Jag började att skriva om detta fenomen med ett syfte att få en större inblick i rollen som landskapsarkitekt genom att fokusera på hur vi studenter lär oss agera utefter den. Arbetet skulle nu bli teoretiskt grundat, inte alls någon gestaltning. Under ett gruppseminarium skulle jag och några andra studenter presentera vårt arbete, utifrån vart vi befann oss i processen, för en handledare. Jag tittade på min text som var långt ifrån färdig, och utan att riktigt reflektera över det började jag lägga upp arbetet som en presentation. Jag framställde mitt arbete som en färdig produkt, trots att innehållet överhuvudtaget inte var klart. Plötsligt fick jag frågan: "Varför har du designat?" Frågan kan te sig märklig då design är i högsta grad något jag utbildats inom, samtidigt relevant då det inte hade någonting att göra med min text och ingenting att göra med ett vetenskapligt arbete av detta slag. Frågan började eka i mitt huvud. Varför gjorde jag så? Varför kände jag det av så stor vikt att, redan innan arbetet var klart, börja "designa" så utförligt som jag gjorde?

Det är den frågan det här arbetet tar avstamp ifrån. Frågan kommer av den process jag gick igenom för att hitta ett examensarbete. Processen i sig symboliserar ett tydligt agerande från mig som student och en slags motsättning i mina inlärd professionella avsikter med de ramar och regler jag omges av på universitetet. I detta finns en slags spänning som jag vill utreda. Jag vill ta reda på vad mitt agerande och mina beteenden, som tillhör den professionella rollen jag lärt mig, egentligen bottnar i och varför.

Att landskapsarkitektur är så pass komplext kan såklart förklara den osäkerhet som infinner sig i när frågan landar "Vad gör en landskapsarkitekt?" Däremot upplever jag inte komplexiteten och den tvärvetenskapliga grund som yrket vilar på som ett problem i sig. Snarare tvärtom. Det var en anledning till varför jag överhuvudtaget sökte mig till utbildningen.

Min utvecklade professionella roll är däremot för mig inte problemfri. Under min studietid har jag upplevt att så som vi lär oss rollen som landskapsarkitekt inte alltid går i linje med dess komplexitet och möjliga bredd. Istället har jag upplevt hur vi studenter tenderar att röra oss mot homogenitet. En homogenitet ibland oss men också en homogenitet i vår egen progression. Det vill säga att vi skapar oss ett sätt att göra, agera och värdera tidigt i utbildningen som mot slutet tillsynes ser och upplevs relativt likt. Det måhända vara så att detta är vad en utbildning handlar om. Ett sätt att professionalisera oss då vi skapar ett tydligt sätt att göra. Professionaliseringen, upprätthållandet av professionella roller, sker delvis kollektivt men det som sker i den enskilda individen är vad jag i denna uppsats ämnar ta avstamp i.

Första akten; en introduktion

Utgångspunkten klar och temat redo men hur och vart skulle jag börja? Efter funderande, diskuterande och långt resonering under handledning började jag inse vart jag kunde börja fästa blicken mot, inom vilka gränser jag kunde röra mig och på vilka destinationer jag däremellan skulle kunna tänkas landa vid. Trevande började jag använda ett par nyfunna teoretiska glasögon i en för mig okänd teoretisk djungel men ständigt påmind om att inte råka gå vilse och glömma bort ursprunget. Det var svårt och tidskrävande men aldrig tråkigt vilket jag främst har att tacka min handledare Thomas Oles för.

Med det sagt följer här en introduktion till arbetet som översiktligt presenterar huvudteman som landskapsarkitektens yrkesroll, utbildningen som fundament, relationen till byggnadsarkitekten och varför ett sociologiskt rollgranskande av alla dessa kan tänkas vara av vikt.

Landskapsarkitektur är ett komplext ämne. Det är mångsidigt och tvärvetenskapligt. Kortfattat och övergripande består professionen av en blandning av konstnärlig träning, natur- och samhällsvetenskap. Inriktning sker på olika skalor och sammanhang med den gemensamma nämnaren; den yttre miljön. Det kan handla om allt från gestaltandet av en privat trädgård på landsbygden till att ta fram strategier och förslag för en helt ny stadsplan. Dessa arbetsuppgifter kräver ganska givet ett brett färdighets- och kunskapsspektra. I Sverige finns det ett universitet som erbjuder en licensierad utbildning på två orter, på Alnarp i Lund och på Ultuna i Uppsala.

Landskapsarkitektur som profession härleds ofta till yrket trädgårdsarkitekt och i Sverige kan den härledas ända tillbaka till 1600-talet. Olof Rudbeck, professor på Uppsala universitet, skapade då en akademisk utbildning som dock upphörde efter Rudbecks död och kom inte att återupplivas förrän in på 1800-talet (Paget, S. 2008). Under 1800 och 1900-talet etablerades yrket trädgårdsarkitekt med fokus på den lilla skalan som parker och trädgårdar. Med en påtaglig industrialisering under mitten av 1900-talet utvecklades professionen mer mot större skalor och sammanhang. De första, i modern tid, som titulerade sig som landskapsarkitekter var Calvert Vaux och Fredric Law Olmsted 1863 i USA. Det skulle däremot dröja ända till 1919 innan den första europeiska landskapsarkitekturutbildningen grundades och först fram till 1972 då det grundades en i Sverige (Paget, S. 2008).

Landskapsarkitektur som profession har således i det stora en relativt kort historia, och i synnerhet om det ställs mot byggnadsarkitektens gedigna sådana. På kort tid har det utvecklats från en profession med trädgårdsinriktning till där vi är idag, utspridda i olika roller, med en stor bredd på skalor och vitt skilda sammanhang.

Trots denna nya mark av sammanhang så finns det än så länge inte mycket skrivet om landskapsarkitektens yrkesroll, i synnerhet inte om det jämförs med andra etablerade professioner. Den komplexa värld där landskapsarkitekten opererar mellan olika aktörer, i en vid bredd av sammanhang och skalor gör det såklart svårt att med enkelhet beskriva rollen. Å ena sidan är landskapsarkitektur en profession baserad på vetenskap och teori. Å andra sidan är den konstnärligt lagd. Å ena sidan planerar landskapsarkitekterna för samhället, det är de som bor och interagerar med miljöerna som kommer bli direkt påverkade av det som byggs och planeras. De som i professionella termer ofta kallas brukare. Å andra sidan är det beställaren, eller uppdragsgivaren, med tillhörande program och budget som landskapsarkitekten måste förhålla sig till. Å tredje sidan har landskapsarkitekten sig själv att ta hänsyn till, sitt eget tycke

och sin egen expertis. Listan kan göras lång. Det kan såklart bli svårt att i allt detta navigera och yrkesrollen kan således framstå som diffus. Susan Paget, fd universitetslektor på SLU, skriver i sin avhandling *Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll* om landskapsarkitektens självbild och deras egen syn på yrkesrollen. Det framkommer att självbilden är utbredd ambivalent. Hon skriver ”Ambivalensen är kanske en ofrånkomlig aspekt på en profession och disciplin som söker förena konst, humaniora, samhälls- och naturvetenskap” (Paget, S. 2008 s.197).

Lyfter man blicken och granskar arkitektens fält som sådant och arkitekt som profession finns det betydligt mer skrivet att tillgå. Om fortfarande föga i jämförelse med andra professioner som exempelvis inom medicin och juridik. Att uttyda av det som är skrivet så verkar de råda konsensus att just arkitekt är en betydligt mer socialt baserad profession än många andra professioner. Garry Stevens, grundare av The Key Centre for Architectural Sociology, skriver i boken *The Favored Circle* om arkitekter och de sociala processernas betydande vikt i förhållande till dessa. Stevens grundläggande tes är att de sociala processerna är av större vikt för hur en arkitekt agerar och handlar i sin yrkesverksamma roll än vad som kanske officiellt talas om. I hans iakttagelser framkommer en slags motsättning och en spänning mellan det outtalade och det uttalade. Mellan det formella och det informella. Det informella som de sociala färdigheterna och det formella som den rena kunskapen arkitekten tränas inom. (Stevens, G. 1998).

För att bli en licensierad landskapsarkitekt krävs en examen. Det går att få tillgång till vanligtvis efter fem års studier vid ett universitet. En utbildning är tiden då studenter introduceras till ett yrke, yrkesrollen och dess generella inneboende egenskaper. Det går att uttyda ett före och ett efter. Det är en tid när studenter börjar skapa sig vanor och beteenden och i synnerhet en tid när de möter dessa för första gången.

Lisa Wingård, arkitekt och före detta studerande vid Chalmers i Göteborg, skriver i sin uppsats *Om att bli Arkitekt* att ”arkitekt är inte något man utbildas till, arkitekt är något man blir” (Wingård, L. 2005 s.6). Hon menar att arkitektyrket lätt sammankopplas med ens egen identitet, att det snarare blir ens varande än bara ens yrke. Garry Stevens delar synen på arkitektyrket som snarare ett varande än ett yrkesutövande, han skriver ”More than in many other jobs, being a successful architect means not only knowing but being” (Stevens, G. 1998 s.55) Även James Thompson, en amerikansk arkitekt, gör en liknande iakttagelse i sin avhandling *Becoming an Architect – Narratives of Architectural Education* där det framkommer att studenterna i hans undersökning ser sin utbildning som något som omfattar mer än ”bara” formellt lärande vid institutioner (Thompson, J. 2016). De alla tre riktar in sig på varandet och belyser just identitet som en viktig del av yrkesrollen, en yrkesidentitet.

Att skapa sig en yrkesidentitet är antagligen något som sker i samspel med utveck-

landet av ens egna person. Sannolikt kommer dessa sammansvärjas allt mer ju mer tiden går. Grunden, universitetstiden, tar detta arbete tillvara på för att vidga perspektiven på den professionella rollen som landskapsarkitekt. Om utbildningen kan ses som en start på en indoktrinering av en yrkesroll bör perspektiven och verktygen för att utvärdera denna vidgas för att få en rättvis och öppen bild. De sociala processerna, rollbegreppet och hur individerna lär sig att agera och skapa sig en yrkesidentitet skulle med fördel kunna tas i beaktning för att ge en bredare och mer rättvist kvalitativ bild av utbildningen.

Syftet med arbetet är att utforska professionalisering, rollskapande och agerande på landskapsarkitektprogrammet. Det för att skapa förståelse för de externa och interna drivkrafter som påverkar studenters beteende och inlärning samt att belysa uppenbara men bitvis dolda strukturer som ligger till grund för samtida landskapsarkitekturutbildning. I möte med andra nyexaminerade studenter och snart blivande landskapsarkitekter undersöks deras erfarenheter och förväntningar av deras utbildning och hur dessa format dem i rollen som landskapsarkitekter. Genom semistrukturerade intervjuer får deltagarna svara på frågor om deras universitetstid och deras syn på yrkesrollen. För den nyfikne finnes en utförlig redovisning av den valda metoden att hitta i slutet av arbetet under rubriken ”bilaga; en metodbeskrivning”.

Att lära sig en roll och att lära sig agera i linje med den går ofta hand i hand med att lära sig att ta till sig den som en del av sig själv menar Pål Repstad, docent i religionssociologi. (Repstad, P. 2005). Olika situationer kräver olika roller och tillsammans skapar alla dessa *ett jag*. Uppsatsen fokuserar på relationen mellan individuell utveckling och den stereotypa rollutvecklingen, det vill säga den utveckling som hör till en given roll. I detta fall landskapsarkitektens. För att få en bredare insikt i hur studenter lär sig rollen som landskapsarkitekt, hur de lär sig agera och hur de skapar sig en yrkesidentitet ligger fokus på formativa erfarenheter. I det formativa sker själva rollintagandet där studenterna tar till sig rollen som en del av sig själva. För att utreda detta har en fråga som utgångsläge i all sin enkelhet formulerats som följande:

Vilka erfarenheter har studenter av att lära sig rollen som landskapsarkitekt?

För att få en grundförståelse för vissa nyckelbegrepp och den kontext detta arbete rör sig i har viss litteratur skrivet om ämnet studerats. Det kan ses som en trattliknande struktur som börjar i den stora helheten för att sedan smalna av till det faktiska fokusområdet. Diskussionen om hur studenter lär sig den professionella rollen som landskapsarkitekter kan med fördel granskas utifrån en bredare kontext, det vill säga professionella roller i stort och vad dessa inne-

bär, för att förstå dess komplexitet. Detta arbete ämnar inte besvara sådana stora frågor men paralleller kan dras och arbetets vikt ligger delvis i relationen till de större sammanhangen.

Teorin och litteraturen är uppdelad i tre delar. Den första delen behandlar övergripande och kortfattat begrepp som roll, profession och yrkesroll. Den andra delen behandlar arkitektens yrkesroll ur främst ett sociologiskt perspektiv. I jämförelse med landskapsarkitekten så är det ett fält som det finns betydligt mer skrivet om och därmed kan det hjälpa till att ge en teoretiskt mer heltäckande bild. De båda professionerna har många gemensamma nämnare som exempelvis arbetssätt, möjliga anställningsformer och bitvis utbildningsform. Delar av professionen landskapsarkitekt kan ses som ursprungen ur arkitektyrket vilket, genom att studera den sistnämnda, ger möjlighet till en mer gedigen historisk aspekt. Professionerna har trots ovan sagt många olikheter vilket kommer visa sig ha en än mer särskild och avgörande betydelse. Arkitektdelen fokuserar i stor utsträckning på Garry Stevens bok *The Favored Circle* som utmanar bilden av arkitekt som profession och arkitekturutbildning. Boken porträtterar de sociala krafter som ligger bakom den, enligt Stevens, ofta mystifierade rollen som arkitekt. Bitvis baseras boken på Pierre Bourdieus teorier om det sociala rummet, vilka förklaras översiktligt för ökad förståelse. Den tredje och sista delen handlar om landskapsarkitekten och utgår främst från Susan Pagets avhandling *Aspekter på Landskapsarkitektens yrkesroll*. Även Paget grundar en del av sin teori på Bourdieus tankar om sociala processer vilket kopplar teorierna ihop. Fokus ligger främst på de delar som tar upp landskapsarkitektens syn på sin egen roll och vad som kan utläsas av det. I denna del tas även landskapsarkitektutbildning upp och visst material skrivet om detta i svensk kontext presenteras översiktligt.

Rollen som professionell

När jag blir stor vill jag bli pilot. Eller kanske polis. Nej förresten jag vill bli prinsessa. Ungefär så kunde jag resonera sex år gammal när jag fick frågan; "vad vill du bli när du blir stor?"

Generella och stereotypa bilder av dessa roller influerade min världsbild och baserat på dem kunde jag leka och låtsas vara både pilot, polis och prinsessa. Utan att veta hur ett flygplan styrs, vad en polis egentligen behöver kunna eller varför en prinsessa ens är en prinsessa kunde jag uttala vissa fraser, dra till med kroppsspråk, välja kläder och interagera med andra i linje med rollen. Långt ifrån trovärdigt antagligen men det gick med stor sannolikhet ändå att lista ut vem jag *försökte* vara.

Att lära sig en yrkesroll innebär givetvis mycket mer än förmågan att läsa av och att härmas. Yrket ska läras. Teori och praktisk färdighet i olika omfattning ska studeras men likväl ska också en roll förmås ageras och tillsammans skapar det rätt och slätt en yrkesroll. I det vill jag här försöka bena. Vad menas med en profession, vad menas med en roll och vem är professionell?

Begreppet roll

Användningen av begreppet roll eller det som inom sociologin ofta kallas för social roll är ett, av flera, sätt att kategorisera in och generalisera individer i olika sociala sammanhang. Begreppet roll kan beskrivas som de normer och förväntningar som finns på ens sociala beteende i en viss social situation. Normerna kan ses som de regler som finns gällande uppförande och beteenden, oberoende av vem som intar rollen. (Repstad, P. 2005) Ofta tar individer till sig roller på ett sådant sätt att de upplevs och anpassas till en del av en själv. De blir på så vis internaliserade, det vill säga att individen som går in i rollen tar till sig de inneboende förväntningarna och normerna som sin egen verklighetsuppfattning. På så sätt upprätthålls informella regler som tillhör specifika roller. Yrkesrollen som landskapsarkitekt skulle utifrån det perspektivet kunna förklaras och förstås genom att iaktta och analysera landskapsarkitektens givna sociala kontext och kontextens inneboende normer.

En rolls inneboende förväntningar givetvis kan te sig olika. En tydlig distinktion går exempelvis att göra mellan de förväntningar som riktar sig till *vad* som ska göras och förväntningar till *hur* något ska göras. Förväntningarna kan även delas in i generella eller allmänna förväntningar som finns på hur en individ ska agera i rollen och i sammanhanget, men även förväntningar som den enskilde individen själv har på rollen. När dessa förväntningar inte stämmer överens med varandra uppstår det något som kan kallas för en rollkonflikt. En konflikt som också kan uppstå när utomstående aktörer ställer olika förväntningar på individen i fråga. En rollkonflikt kan även uppstå när de inneboende reglerna och förväntningarna upplevs som oklara och diffusa för den enskilde individen, det vill säga att det inte är tydligt vad som förväntas av en i en given situation. Förenklat sett skulle därför väldefinierade roller kunna beskrivas som någonting direkt positivt då dessa istället tenderar att skapa trygghet hos individen då denne är på det klara med vilka förväntningar som finns. (Repstad, P. 2005)

Det finns olika sätt att ta till sig en roll på. En individ som intar en roll kan antingen gå in i ett så kallat *rolltagande*, det vill säga att ta sig an en redan definierad roll, alternativt att gå in i ett *rollskapande*, då individen skapar sig egen en roll. Att gå in i och agera en befintlig roll kan en individ göra på olika sätt. Antingen, som Repstad beskriver, att gå in i den och ta till sig alla de inneboende regler som finns eller att gå in i den men med modifikation. Det vill säga att individen själv påverkar rollen och uttrycker den på nya sätt. När individen omformar rollen på detta vis kan det såklart bli en del i ledet till en förändring av en normaliserad

roll. (Repstad, P. 2005) För att däremot kunna förändra en redan given roll så är det nödvändigt att kunna distansera sig från den redan satta rollen. Endast då går det att förstå och tydligt se de ramar som finns och därför hur de kan förändras och påverkas. Repstad menar att för att överhuvudtaget kunna distansera sig så krävs det att individen i fråga är väl introducerad till rollen, kanske rentutav väl invand i rollen, för att förmå kunna se de ramar och regler som rollen innehåller. (Repstad, P. 2005) Detta resonemang underbyggs av filosofen Bengt Molander som menar att den som har en tydlig uppfattning om sin roll kan också påverka den vilket i motsats kan utläsas som att den som inte, oavsett anledning, har en tydlig bild får sannolikt därmed svårt att påverka och förändra den. (Molander, B. 1996) En tydlighet kring rollen blir således fundamentalt för att kunna skapa sig en god självmedvetenhet kring sig själv i förhållande till den, vilket blir en nödvändighet för att i ett längre led kunna påverka rollen ifråga.

Profession och den professionella rollen

En profession definieras av den amerikanske sociologen Andrew Abbot som följande: "Professions are somewhat exclusive groups of individuals applying somewhat abstract knowledge to particular cases." (Abbott, A 1988, s. 8) Två huvudnycklar blir således exklusivitet och kunskap. Eliot Freidson, en amerikansk sociolog, tar upp dessa faktorer i sin bok *Professional Powers* för att diskutera kunskap och dess maktposition i samhället. Kunskap som begrepp reds ut och han menar att alla människor i ett samhälle besitter och utövar någon slags kunskap. Kunskap beskrivs som abstrakt, precis som Abbot menar, och en slags förenkling av verkligheten. (Freidson, E. 1986 kolla upp) Freidson väljer däremot att göra en skillnad på olika typer av kunskap och menar att det dels finns en slags allmän kunskap tillgänglig alla och en slags formell kunskap, den kunskap som lärs ut, upprätthålls och utövas av exklusiva grupper. Den formella kunskapens karaktär beskrivs som rationell i sin natur. (Freidson, E. 1986)

För att överhuvudtaget förstå den formella kunskapens roll i samhället och dess möjliga makt menar Freidson att det är nödvändigt att studera de individer som har tillgång till den, vilka han kallar den formella kunskapens agenter. (Freidson, E. 1986.) Det går att diskutera vilka dessa är men det begrepp som Freidson menar främst är tillämpligt i sammanhanget för att identifiera agenterna är; *Professionals* eller *The modern Professional*. Den moderna professionella är tränad i en profession som exempelvis läkare, ingenjör, konstnär, fysiker eller advokat, och kommer att tjäna sitt leverne på det. (Freidson, E. 1986)

Ytterligare en distinktion går att utläsa inom den formella kunskapen. De båda är formellt besläktade men den ena klassificeras som hundra procentigt formell och den andra som, kanske aningen motsägelsefullt, informell. Låt oss kalla det en slags *informell formell kun-*

skap. Den rent formella är den kunskap upprättad och skyddad av akademier och institutioner, medan den informella är den formella kunskapen som översatts i handlingar av professionella inom praktiserande discipliner. För att kunna studera kunskap, dess maktpositioner och de som praktiserar inom professionerna belyser Freidson vikten av att förstå ”hur kunskap översätts i handling”. ”How knowledge gets translated into action”. (Freidson, E. 1986 s.2) Det vill säga den informella kunskapens position. Freidson menar att det finns en etablerad syn på att kunskap är något som sitter påklustrat den kunskapsutövande. Det är något han motsätter sig och menar att det egentligen är själva handlingen och agerandet som representerar kunskapen, men som modifierad och transformerad. Handlandet som sådant är kontextbaserat, vilket då gör det svårt att säkerställa kunskap som lika. Kunskap blir således föränderlig.

De professionellas exklusivitet som Abbot uttrycker som fundamental har, enligt Freidson, med att göra hur en professionell tränas inför och i sin profession. För att inta en professionell roll behöver en individ oftast ha gått igenom en högre utbildning, på ett universitet, en institution. ”The institutions of which are without no doubt the major source of transformation of the source or role of agents of formal knowledge in all advanced countries.” (Freidson, E. 1986. s.2) Universiteten kan således beskrivas representera den primära källan till skapandet av professioner och dess inneboende professionella roller. Med det sagt menar Freidson att det enda sättet att kunna förstå hur formell kunskap kan influera den sociala världen är genom att skapa förståelse för de professioner som bär på formell kunskap, ”the carriers of formal knowledge”, och de institutioner som överhuvudtaget gör professioner möjliga. (Freidson, E. 1986)

Arkitekt och det sociala inflytandet

Ett antal räknade år efter pilot, polis och prinsessa började jag ge ett nytt svar. Arkitekt ville jag bli. Jag har alltid varit intresserad av rum och alltid haft mina känslor närvarande i olika miljöer. På gott och ont. Yrket förenade även en kluvenhet i mig som byggde på att jag kände mig dragen till såväl något konstnärligt skapande och något mer vetenskapligt. Att titeln i sig var klar och tydlig med inneboende status var väl heller inget som gjorde något.

Titeln arkitekt (med stor K) har något över sig. Den är tydlig och den är rak. Den sätter på sätt och vis punkt och föder inte så många frågor. Huskroppar men likväl svarta polokragar och tjocka bågar har nog en tendens att tala för sig självt. Oavsett så var yrket arkitekt det som först ledde in mig på banan där jag är idag. Det är nära besläktat med landskapsarkitektur men håller ändå distans. Trots att den sistnämnda professionen delvis är sprungen ur den traditionella byggnadsarkitekturen verkar det råda en viss spänning professionerna emellan. Den ena med raka sömmar och den andra lite luddig i kanterna. För att förstå luddigheten hos landskapsarkitekten studeras först här dess välkammade kusin i jakt på grund, samband och mönster.

Professionen som arkitekt

Arkitekt är en profession som sträcker sig över ett brett spektrum mellan konstnärlig färdighet och mer vetenskaplig teori. Det finns en del psykologiskt baserade studier, främst med fokus på individen, applicerade på professionen men ur ett sociologiskt perspektiv det vill säga med fokus på gruppen och de sociala kopplingarna emellan finns det föga att tillgå. Till skillnad från arkitekturprofessionen så finns det ganska gedigen sociologisk forskning av andra etablerade professioner inom exempelvis medicin, juridik, ekonomi och konst. Att arkitekturprofessionen inte riktigt blivit studerad kan förklaras av det faktum att den är tudelad i sin natur. Å ena sidan är det en tydlig profession som vilar på formell kunskap, å andra sidan är det en profession som bygger på subjektiv och praktisk konstnärlig träning (Stevens, G. 1998) Problematiken ligger i att arkitekturens professions praxis är inte tillräckligt formellt renodlad, eller professionellt renodlad så som inom medicin, juridik och ekonomi, och heller inte tillräckligt konstnärligt lagt för att studeras utifrån en sådan lins. Andra konstnärliga former som skulptur, måleri, opera och musik har studerats i högre utsträckning vilket kan förklaras med att de inte är lika förorenade av andra (formella) inslag. Det går att hävda, vilket Stevens också just gör, att det delvis på grund av denna tudelning är av än större vikt att det studeras utifrån sociologiska perspektiv vilket hans bok *The Favored Circle* kan ses som ett försök till.

Introduktion; Garry Stevens och *The Favored Circle*

För att få en grundlig förståelse för syftet och infallsvinkeln i boken *The Favored Circle* underlättar det att backa bandet något för en insyn i Stevens egen bakgrund och vad som ledde honom till att skriva boken från första början. Eller som Stevens själv uttrycker det innan han redogör för den huvudsakliga teorin i sin bok, i det fallet teori baserat på Pierre Bourdieu, – ”One cannot discuss the theory without discussing the man”. (Stevens, G. 1998. S.37) Vilket han skriver med en antydning till den problematik som finns gällande att framställa teori och vetenskap som objektiv, då den alltid står i relation till individen och den sociala kontext denne rör sig i vid tillfället. (Stevens, G. 1998)

För att återgå till ämnet; Stevens jobbade under flertalet år som lärare på Arkitekturprogrammet i Sydney, mer exakt på The University of Sydney. Programmet ifråga var uppdelad mellan två skilda institutioner, The Department of Architecture, Planning and Allied Arts (DAPAA) och The Department of Architecture and Design Science (DADS). Den

förstnämnda var främst ansvarig för historia, design, professionell praktik och konstruktion och den senare för miljövetenskap, byggnadsstruktur, byggtjänster och dataprogramhantering. Institutionerna emellan fanns det en utpräglad spänning och stundtals en renodlad konflikt som grundade sig i hur de båda inte hade någon vidare förståelse för den andres existens och vikt. Spänningen kom av den åsiktsuppdelning, som inte allt för sällan figurerar inom arkitektur, gällande huruvida det är en artistisk eller vetenskaplig praktik. Stevens själv ägnade 10 år av sin tjänst som lärare på den mer naturvetenskapliga institutionen med en övertygelse om den vetenskapliga sidans fundamentala vikt för att upprätthålla det akademiska värdet av yrket. Senare under sin karriär började han studera sociologi vilket då skulle få honom att se konflikten i ny dager. Det blev tydligt att konflikten snarare symboliserade ett typiskt beteende än en reell frågeställning. Han poängterar att hela disciplinen är uppbruten mellan vetenskap och humanistiska domäner och huruvida någon sida är av mer vikt eller inte spelar i det stora hela ingen roll. Att ägna tiden åt att föröka kora en vinnare vore att ödsla tiden på fel sak utan det som faktiskt bör problematiseras och undersökas är själva spänningen som ett symboliskt beteende och vad det egentligen bottenar i och varför. (Stevens, G. 1998)

Under sin tid som lärare började Stevens märka att de studenter som under tidigare år hade undvikit de mer teoretiska kurserna och i vissa fall rentutav föraktat dessa, var nu som nyexaminerade arkitekter, de som Stevens väljer att kalla "the emerging bright lights of the profession". Det vill säga yrkeskårens framtida stjärnor. (Stevens, G. 1998. S.7.) De som istället hade visat intresse och engagemang inför den mer miljö- och naturvetenskapliga inriktningen sågs nu figurera inom lägre rankade arkitektbyråer. Det som slog Stevens var det faktum att det alltid var samma "typ" av studenter som gick den ena respektive den andra vägen och att det redan under deras första år gick att peka ut vem som tillhörde vilken grupp. "Moreover, they were always the same sort of student – right from their first year, it was possible to pick which was which just by looking at them. Why was this so?" (Stevens, G. 1998. S.7)

Ego vs social roll

Psykologin har länge hyst stort intresse för arkitekter som individer och det har i psykologins namn gjorts flertalet studier med syftet att förstå vad som skapar en attraktiv och kreativ arkitekt. Dessvärre har dessa studier, enligt Stevens i alla fall, inte så ofta lett till några tydliga mönster och svar. Problematiken förklaras ligga i att psykologin främst fokuserar på den enskilda individen medan de sociala faktorerna ofta förbises. Det framkommer en slags distinktion mellan psykologi och sociologi. Psykologin beskrivs fokusera i hög grad på egot, och tenderar att se arkitekten och dess kreativitet som ett fritt svävande "geni", med-

an sociologin snarare studerar en social roll som står direkt i relation till andra roller och sociala konstellationer i samhället. Psykologerna bakom studierna framställs som en aning förblindade av arkitekternas status. Det lyser igenom ett slags idoliserande synsätt vilket antagligen riskerat fungera som en barriär för det kritiska ögat. Det är nog egentligen ingen fråga huruvida professionen vilar på en individuell eller social grund utan för att få en heltäckande bild av professionen bör den antagligen med fördel studeras utifrån båda perspektiven.

En av de mer gedigna psykologiska studier som gjorts i modern tid på arkitekter är en studie av psykologen och professorn Donald MacKinnon som publicerades för 60 år sedan i boken *The creative architect: inside the great midcentury personality study*. (Stevens, G. 1998) I studien studerades tre olika grupper av en total på 120 arkitekter. En av grupperna valdes på grund av sin status och högt rankade begåvning inom arkitektur, en annan valdes utifrån kriterier att de var väletablerade i branschen men utan att prestera bland toppeliten och en tredje grupp valdes rent slumpmässigt. Det kunde utmätas väsentliga skillnader i hur de olika grupperna såg på sig själva. Den högst rankade gruppen såg sig själva som kreativa och intuitiva. De var ofta introverta och hade inte en vidare stor förmåga eller vilja att samarbeta. Den däremot största skillnaden mellan grupperna var deras syn på uppdragsbeställare och ekonomi. De högst rankade ansåg att det var oviktigt och det estetiska och innovativa lyftes som de riktiga värdena av arkitektonisk praktik. De resterande grupperna och i synnerhet grupp nummer två hyste större respekt för finansiell ekonomi och beställarens krav. (Stevens, G. 1998)

Det finns flertalet studier gjorda på studenter vilket kanske inte är så konstigt då de är en tydlig och relativt isolerad grupp. Oftast har dessa gjorts i syftet att förstå vilka som kommer att bli framgångsrika och vilka som inte kommer att bli det. Detta för att kunna kontrollera urvalsgrupper och för att på så vis kunna utveckla och utvärdera utbildningen. Studien har däremot gett föga tydliga resultat och de hypoteser som ställts har oftast inte alls visat sig stämma. (Stevens, G. 1998) Den enda egentligt tydliga egenskapen som visat sig skilja sig mellan de studenter som ansågs komma att bli framgångsrika och de som inte ansågs bli det är detsamma som visade sig i MacKinnon's studie, det vill säga deras grad av intresse för ekonomiska faktorer. Det verkar helt enkelt finnas ett mönster i beteende och i synnerhet i riktat intresse för vad som särskiljer en framgångsrik arkitekt från den andre. (Stevens, G. 1998)

Det går givetvis att se det som om de ovannämnda beteendena bara är något som vissa har, beteenden som passar och går hand i hand med exempelvis kreativitet. Det i sig är inte något som behöver sägas emot men det finns här en uppenbar problematik i att detta endast fungerar som en individualistisk förklaring som utelämnar större sociala krafter. Kraf-

ter som opererar för att producera framgångsrika kreativa arkitekter, och i synnerhet opererar för att upprätthålla olika grupper av olika rang av professionella arkitekter. (Stevens, G. 1998)

Bourdieu och det sociala rummet

De teorier, tankar och slutsatser som presenteras i *The Favored Circle* baseras i mångt och mycket på den franske filosofen och sociologen Pierre Bourdieu. Bourdieu intresserade sig för hur människan tänker och handlar i en social värld och var övertygad om att vad någon tänker och gör är alltid direkt påverkat av personens ifråga sociala position i samhället. För att förklara detta myntade Bourdieu begreppen *habitus*, *fält* och *kapital*. Att studera sociala sammanhang med Bourdieus modell är inte ett sätt att förklara beteenden och normer, tillhörande en specifik roll, som inneboende egenskaper i ett statiskt tillstånd. Att i detta fall använda hans teori för att förstå landskapsarkitektstuderandes roll och professionalisering är därför inte ett försök att förklara alla egenskaper en sådan har. Poängen med Bourdieus modell är att belysa strukturer som en konsekvens av sociala processer för att således förstå varför de existerar, hur de har uppkommit och hur de kan tänkas förändras. Precis som att kunskap är ständigt föränderligt är sociala strukturer och kontexter det med. (Bourdieu, P. 1996)

Habitus, fält och kapital

Habitus kan beskrivas som ett slags förkroppsligat kapital. Det är en social företeelse som innebär en uppsättning förärvda dispositioner som tankar, preferenser och smaker hos en individ som ger ett visst förbestämt sätt att känna, uppleva och agera. Dispositionerna är förärvda från den sociala kontext individen föds in i. Individens habitus blir direkt påverkat av den sociala kontextens gemensamma habitus. Habitus skapar mer eller mindre socialt gemensamma sätt att observera omvärlden och liknande mönster för hur vissa individer agerar i den. För att förstå habitus måste det ses i förhållande till det som Bourdieu beskriver som fält. Kortfattat är fält ett system av positioner i relation som inkluderar individer, eller agenter för ett korrekt bourdieuskt vokabulär, och institutioner som strider mellan makt och positioner. Ett fält får således ett eget slags habitus vilket blir en slags representation av alla de individer som ingår i det. Huruvida en individ med sannolikhet kommer att inta ett fält eller inte styrs därav av individens eget habitus och i vilken mån det stämmer överens med fältets. (Bourdieu, P. 1996)

Habitus beskrivs som förkroppsligat kapital och kapital i sin tur som symboliska och materiella tillgångar. Kapital kan vara en tillgång, egentligen vilken som helst, som huvudsakligen delas upp i tre kategorier; Ekonomiskt, socialt och kulturellt kapital. I de fall och i de kontexter ett specifikt kapital erkänns värde mellan individerna benämns det som symboliskt kapi-

tal. Den uppsättning kapital en individ har påverkar helt enkelt hens habitus och hur hen sannolikt kommer att interagera med andra individer och i vilka sociala kontexter, det vill säga fält, av samhället. Eftersom Habitus är socialt konstruerat är det inte någonting statiskt utan ständigt föränderligt. Bourdieu menar däremot att processen är relativt långsam och sociala konstruktioner har en tendens att leva vidare och reproducera sig. (Bourdieu, P. 1996) Fält uppstår förenklat när individer med liknande habitus tillsammans utformar ett socialt rum, där det är av värde att investera symboliskt kapital. Ett fält har egna uppsättningar regler, normer och kapital och särskiljer sig från andra fält. Det skapar autonomi som är en grundförutsättning för att ett område eller en kontext ska kunna benämnas som fält. (Bourdieu, P. 1996)

Professioner, autonoma fält och det sociala spelet

Professioner är i mångt och mycket typiska exempel på fält då de ofta har en stark autonomi i förhållande till andra professioner och till samhället i stort. De är i sin karaktär slutna för allmänheten, de upprätthåller ett säreget symboliskt kapital med erkänt specifikt värde bland individerna och har egna så kallade inträdeskrav. Det sistnämnda är i de flesta fall ett krav som grundar sig i en akademisk utbildning. Inträdet och det egna kapitalet är två huvudsakliga egenskaper som skapar autonomi, menar Donald Broady, författare till antologin *kulturens fält*. (Broady, D. 1998)

Med en enkel princip kan det då sägas att ju mer säreget kapitalet är och ju svårare inträdeskraven ter sig desto starkare blir autonomi. Niels Albertsen, en dansk professor i politisk vetenskap på Arkitekturhögskolan i Århus, menar att för att en grupp individer ska kunna utgöra ett fält räcker det inte med gemensamma drag, intressen och avsikter. Ett fält måste ha individer som agerar konkurrerande med insatser i ett gemensamt "socialt spel". (Broady, D. 1998) Niels underbygger tydligt sina tankar på Bourdieus teori och menar att ett fält helt enkelt endast fungerar som ett fält om de individer som ingår i det är beredda att spela spelet och äger ett habitus som indikerar att de godkänner och känner till spelets inneboende regler. Att just finna spelet värt att spela sammanfattas av Bourdieu med begreppet *illusio*. *Illusio* är den inneboende tro på fältets gemensamma grund och att det konkurrerar om, det vill säga symboliskt kapital, är av värde. (Bourdieu, P. 1996) Med det sagt blir *illusio*, tron på spelet, en grundsten för fältens uppkomst och fortsatta existens.

Arkitektens fält

Albertsen menar att det knappast råder något tvivel om att just arkitektens fält består av en särskild *illusio* som arkitekterna får och utövar genom sin utbildning och arbete. Tävlingar som arbetsmetod i olika former är vanliga inslag inom arkitekturen och ex-

emplifierar väl det Albersten klassar som arkitekternas egna illusio. (Albertsen, N. 1998)

Det sociala spelet fungerar inte längre bara som en metafor utan existerar här som ett bokstavligt spel med deltagare, insatser och i slutändan en korad vinnare. Tävligen beskrivs som en hemlig överenskommelse mellan arkitekter för att i denne konkurrera ut varandra. Trots höga och riskfyllda investeringar i tid och pengar svarar säl-lan vinstchanserna eller dess omfång mot detta. I tävlingen skapas det däremot (mer) utrymme för arkitekten att skapa utan en utomstående beställares invändningar i processen. Albertsen menar att denna frånvaro av beställaren blir en möjlighet för arkitekterna att till-sammans ”hylla det arkitektoniska skapandet”. Tävligen om fenomen skapar och upprätt-håller helt enkelt arkitekternas illusio om att spelet är värt att spelas. (Albersten, N. 1998)

Den egna ekonomins betydelse

Kulturens fält, som består av en uppsättning mindre litterära verk från ett flertal författare, må-lar upp en bild av renodlade kulturella professionsområden som konst och litteratur där även arkitekturen inkluderas men poängteras skilja sig avsevärt då fältet också består av tydligt icke kulturella inslag. Det som däremot tveklöst beskrivs föra alla kulturella fält samman är deras syn på finansiell ekonomi och i mångt och mycket säregna ekonomi baserat på dess egna symboliska kapital. En ekonomi som i sig fungerar som en slags negation till den finansiella ekonomin vil-ket syns i en utbredd ignorans, bland de yrkesverksamma, mot det sistnämnda. Däremot kan det uppvisade ointresset för ekonomisk vinning i sig utgöra ett intresse för detsamma genom dess strävan efter symbolisk erkännande inom det egna fältet då ett sådant erkännande nämligen i ett senare skede med stor sannolikhet kan resultera i ekonomisk och finansiell profit. (Albertsen, N. 1998 kolla upp) I den bästa av världar har den kulturellt utövande helt enkelt lyckats skapa sig så pass mycket symboliskt kapital genom att hänge sig och hylla fältets spel och praxis, som inkluderar ett uppvisat ointresse för ekonomiska tillgångar, vilket i sig är det som, kanske para-doxalt nog, kan leda till en ekonomisk framgång. (Albertsen, N. 1998) Det ska dock tilläggas att det finns en stor skillnad mellan de mer renodlade kulturella fältens syn på ekonomi och arkitek-turens vilket delvis förklaras vara på grund av att arkitektur, i synnerhet det byggda, i sig är be-tydligt mer kapitalkrävande än många andra konst- och kulturformer. Oavsett om arkitekten är symboliskt eller ekonomiskt inriktad så önskar denne givetvis att det föreslagna i sin tur ska bli färdigställt och byggt. (Albertsen, N. 1998) Detta gör att det i sig inte finns en lika väletablerad tabu i att vara både inriktad på symboliskt som likväl ekonomisk framgång som det gör inom flertalet av de andra kulturella fälten då båda delarna ofta krävs för att möjliggöra färdiga projekt.

Trots det var det just detta ointresse för ekonomi som var det som utmärkte fram-

gångsrika arkitekter i MacKinnon's tidigare nämnda studie. Vilket också återspeglas i de studier gjorda på studenter, med syfte att kunna förutspå möjlig framgång, som Stevens hänvisar till. (Stevens, G. 1998) Arkitekturen som fålt kanske beror på både symboliskt som ekonomiskt kapital för att kunna producera byggd arkitektur men arkitekternas eget intresse för de två olika ekonomiska faktorerna verkar helt enkelt kunna vara avgörande för vilket social status de enskilde kan komma att erhållas för allmänheten men också inom det egna fältet.

Spelet om erkännande och makt

Albertsen menar att det går en skiljelinje mellan mindre arkitektkontor, som han menar främst syftar till att skapa symboliskt kapital och som i en förlängning kan omvandlas till ekonomisk vinst, och större mer kapitalintensiva företagen som inte hänger sig det symboliska kapitalet i samma utsträckning utan "satsar på säkra kort för att garantera rimlig avkastning på det ekonomiska kapitalet". (Albertsen, N. 1998. S. 379) Vissa "större" företag kanske däremot inte alltid ägt det synsättet utan kanske snarare är så pass etablerade för att de redan gjort sina så kallade hundår där de redan hängett sig spelet med större symboliska insatser.

Genom hänvisning till Niels Luning Prak, en nederländsk arkitekt och redaktör, beskrivs hur arkitekturen kan förklaras följa en slags skala från det praktiskt tekniska till den konstnärliga. Vid den förstnämnda agerar företag med en teknisk och finansiell inriktning och vid den sistnämnda finnes arkitekter med stjärnstatus. Prak hävdar att majoriteten antagligen befinner sig någonstans i mitten av denna skala men att de flesta ändå skulle föredra att röra sig i mot den konstnärliga riktningen, trots att den mer praktiska sidan med större sannolikhet innebär större finansiell vinning, i alla fall kortsiktigt. Fenomenet förklaras med att konstnärlig praktik är så pass statushöjande vilket i flera avseenden står över pengar (Prak 1982 se Albertsen, N. 1998) Dessa två opererande motpoler bekräftas av Albertsen som vidare förklarar att symboliskt och kulturellt kapital värderas högre än ekonomiskt inom arkitekturens fält på grund av det faktum att dess inneboende *illusio* härrör från konstnärliga positioner (Albertsen, N. 1998) Det leder till ett system där alla *tävlar* om samma plats, vilket oundvikligt skapar en situation där endast ett fåtal kan *vinna*. Albertsen skriver; "De arkitekter som uppnår konstnärlig stjärnstatus må vara fåtaliga men de anger kursen för de övriga." (Albertsen, N. 1998. S. 381) Med upprepande hänvisning till Prak fortsätter han; "Praktiska arkitekter behandlar sina konstnärliga kollegor med respekt, konstnärliga arkitekter sina praktiska kollegor med förakt. Praktiska arkitekter uttrycker ofta en önskan om att bli, eller bli betraktade som, konstnärliga. Motsatsen inträffar aldrig." (Prak 1982 se Albertsen, N. 1998 S.381)

Detta spel om plats inom fältet diskuterar även Stevens och uttrycker att arkitek-

ten ställs här inför att vägval som görs genom att antingen agera vad han metaforiskt kallar för *präst* eller *profet*. (Stevens, G. 1998. S.98) Precis som inför valet av vilken investering som helst kan en osäker väg både innebära en större risktagning för förlust men också i den bästa av världar en större chans för vinst jämfört med ett uttalat säkrare alternativ. Arkitekten, och i synnerhet den som är nyetablerad i fältet, kan därmed välja att hänge sig spelet på ett sådan sätt att de bekräftar rådande värderingar och ideal för att därmed ansluta till fältets dominanta deltagare, *prästerskapet*, eller så kan de försöka sig på att spå och skapa nya estetiska ideal och värderingar, som i sig kan bli en ny typ av symboliskt kapital, och därmed utmana etablissemangen i linje med *profetens* mentalitet. (Stevens, G. 1998)

Arkitekturutbildning; struktur och varande

Arkitekturutbildning skiljer sig på många vis från andra akademiska utbildningar. Det är en teoretisk, konstnärlig och praktisk utbildning. Det som främst är unikt för utbildningen är de projektkurser som sker på ritsal, vilka ofta kallas för studiokurser, där studenten tränas i olika arkitektoniska situationer. (Albertsen, N. 1998) I studiobaserade kurser jobbar studenterna i grupp eller individuellt med ett projekt som ofta omfattar uppgifter där studenterna ska skissa och gestalta fram ett utformningsförslag utifrån ett program. Enligt Donald Schön, en amerikansk filosof, är det typiskt för denna projektundervisning att läraren, eller den projektansvarige, inte undervisar huvudsakligen formellt utan vägleder snarare studenten igenom ett scenario som är tänkt att likna en "vanlig arbetssituation". Denna vägledning, eller handledning, består i att kunna ge vissa antydningar till studenten hur denne kan tänkas lösa uppgiften. Dock ska detta göras genom att inte exakt säga hur utan snarare genom individuella råd anpassade efter vart studenten själv befinner sig i sin process. Schön uttrycker till och med att det vore en dödsynd för en arkitekturlärare att antyda vad som är rätt eller fel utan lärarens uppgift bör istället gå ut på att lista ut vad studenten själv har tänkt sig och hur dennes vision kan tänkas uppnås på bästa möjliga sätt. (Schön, D. 1991)

Denna undervisningsform härleds långt tillbaka i tiden, innan arkitekturutbildning akademiserats på univeristet, då arkitektur var en traditionell yrkesutbildning där kunskapsöverföringen skedde i praktiska uppgifter mellan lärling (idag: student) och mästare (idag: lärare och handledare). Denna struktur på utbildningen, där stor del av undervisningen sker mellan lärare och student, menar Albertsen leder till att det är i huvudsak informellt lärande och kunnande som befasts. (Albertsen, N. 1998)

Utbildningen till arkitekt är något som ofta också understryks vara något mer än just bara formell utbildning. Varandet som fenomen, hos såväl den yrkesverksamma som un-

der utbildningen, är ständigt något som dyker upp i det skrivna om rollen som arkitekt och studerande. Något Albertsen poängterar och skriver att "arkitektkapitalet är således primärt förkroppsligat kapital, vilket innebär att ackumuleringen av arkitektkapital är oskiljaktigt från skapandet av arkitektens habitus. Arkitekturutbildningen producerar ett "vara" snarare än ett "vetande" och arkitektskolornas ritsalsundervisning är som gjort för att frambringa denna vara". (Albertsen 1998, s. 387) Varandet som fenomen i arkitekturens värld och hur det befästs redan under utbildningen är något som nämns uppreparade gånger i publicerat material både i svensk som amerikansk kontext. En av dem är James Thompson som i sitt arbete *Becoming an Architect – Narratives of Architectural Education* skriver; "I reveal how participants view their education as encompassing more than just "learning" in formal institutional settings" (Thompson, J. 2016) Lisa Wingård gör liknande resonemang i sitt examensarbete *Om att bli Arkitekt* där hon konstaterar att hur rollen som arkitekt snarare inbringar ett varande än ett kunnande. Hon skriver; "Arkitekt är inte något du utbildas till, arkitekt är något du blir". (Wingård, L. 2005)

Konflikten mellan intressen

Den konflikt Stevens iakttog under sina år som lärare på arkitekturprogrammet i Sydney grundar sig i två läger med olika intressen med en etablerad intolerans mot den andres vikt. Den kritik som kom från de mer konstnärligt lagda, mot skolan och dess struktur, är något som beskrivs fungera som ett styrkande av sig själva än egentligt grundad kritik. Han menar, och hänvisar här till Bourdieu, att fördömandet av så väl ekonomi som medelmåttighet eller skolornas inkompetens snarare är typiska beteenden tillskrivna de som söker sig efter att bli *profeter*. Snarare fyller skolorna här en fundamental roll genom att "ligga efter i tiden". De projekt som går under profetens flagg fyller nämligen som funktion att ställas i opposition mot något (mindre värt), för utan opposition så blir det ingen profetia. (Stevens, G. 1998) Ett universitets främsta uppgifter hävdas vara att konservera ackumulerat symboliskt kapital vilket behövs ur två synvinklar. "The prophetic project, which seeks to change the structure of the field, is necessarily opposed to the endeavors of the educational system, one of whose crucial functions is the preserve the accumulated symbolic capital of the field" (Stevens, G. 1998. S. 215) Dels blir det tydligt vad som redan har gjorts och vad profeten i fråga därför kan sätta sig emot, för att kunna skapa nytt symboliskt kapital. Dels är de beroende av detta fenomen då utan utbildningssystemets konserverande av eftertidens ideal skulle även deras egna projekt, minnen och ansatser endast falla i glömska. Stevens menar att denna utbredda kritik snarare är ett resultat av hela fältets struktur och skriver: "We must therefore accept that critiques (often bitter) of the schools from

the avant-garde will always be with us, and understand that they arise from no particular defect in architectural training, but from the very structure of the field.” (Stevens, G. 1998. S. 215)

Den kritik som istället riktas mot att skolorna inte är tillräckligt praktiska och yrkesförberedande reder Stevens ut med en minst cynisk ton. Det exemplifieras genom en beskrivning av den period då ritningsprogrammen (AutoCAD) började influera arbetsmarknaden under 1980talet. Priset för programvaran hade då blivit tillräckligt prisvärt och därmed tillgängliga även de mindre företag som innan inte haft råd. De som själva inte var vana vid att sitta bakom en skärm blev samtidigt varse om den ökande efterfrågan av effektiviserande rittekniker, där de digitala verktygen spelar en stor roll, och började därför utbilda nyanställda inom programvaran för företagets räkning. De skulle däremot mötas av att de som lärt sig detta senare kunde byta jobb enkelt och därmed förhandla upp sina löner. De hade helt enkelt, som Stevens uttrycker, nu skapat ”fogliga och utbytbara arbetare.” (Stevens, G. 1998. S.216) De insåg i och med det att detta inte var ekonomiskt hållbart utan började istället vända sig mot universiteten och anklagade dessa för att inte träna studenterna tillräckligt i praktisk färdighet. Denna typ av praktiska färdigheter lärs inte alls ut bäst på universitet, hävdar Stevens, utan menar att det görs bäst ute i arbetslivet där de kan lära sig och finslipa dessa i direkt praktiskt arbete. Han menar att det inte finns någon vidare märkbar skillnad på dessa typer av färdigheter från de som gått kurser under utbildningen och de som inte har det. (Stevens, G. 1998. S.216)

Helt enkelt uppdragas en verklighet där arkitektens tudelade professionella grund förvandlas till oppositionella beteenden vilka framförs i konflikter med syfte att påvisa vem som har rätt. Det landar till slut i frågor huruvida konflikten i sig är en naturlig del av arkitektens fält och där en till synes omöjlig lösning snarare representerar en kollektiv omedveten vilja att hålla konflikten vid liv.

Landskapsarkitektens yrkesroll

Tiden var inne för att söka universitet och val skulle göras. Med arkitektur i bakhuvudet läste jag om landskapsarkitektprogrammet, det fångade mitt intresse och jag insåg att mitt rumsliga intresse inte bara handlade om hus. Jag gillade helt enkelt idén på en bredd av både ämnen och rumsliga miljöer. Trots en beskrivning av yrket och med ordet arkitekt i sin titel kunde jag ändå inte erhålla en tydlig bild framför mig. Det fanns ingen stereotyp att falla tillbaka på. Inget direkt att ta avstamp från. Om jag som liten kunde, om än tafatt, spela pilot och säkerligen i viss mån arkitekt så skulle jag nog misslyckats som landskapsarkitekt. Det var blankt. Att det kunde spela roll var väl inget jag la vidare tankemöda på och jag valde att söka.

Så här i efterhand är frågan om inte just det tomma bladet är en av de faktorer som påverkat mig mest under min utbildning. Inte nog med att ton hårda fakta och nya praktiska verktyg skulle läras utan här skulle även en hel roll och dess inneboende karaktär definieras. Och i viss mån för mig själv uppfinnas. Jag vill förstå vart den upplevda blankheten kan tänkas komma ifrån, vad professionen består av och hur rollen egentligen är tänkt att spelas.

Professionen som landskapsarkitekt

Landskapsarkitektur beskrivs ofta som en profession med brett omfång där mångsidighet och helhetstänk är viktigt. Uppgifterna för en landskapsarkitekt kan variera ur flera aspekter så som skede, skala och kontext. En kan jobba med förvaltning, gestaltning eller planering för att nämna några. På samma sätt som att uppgifterna varierar finns det flertalet olika anställningsformer bland andra som konsultanställd på privata företag, som kommunalt anställd ofta med en roll som beställare eller forskare och lärare anställda på universitet. Som arbetssätt har landskapsarkitektur antagligen en gedigen lång historia och enligt ECLAS (European Council of Landscape Architecture Schools) kan den härledas ända tillbaka till medeltida klosterarkitektur och Babylons hängande trädgårdar med sina rötter i romerska, moriska och bysantinska traditioner. (ECLAS 2020) Som en renodlad profession är dess historiska kontext däremot relativt grundlig. Det var först 1919 den första europeiska landskapsarkitekturutbildningen grundades och 1972 då det grundades en i Sverige (Paget, S. 2008).

Landskapsarkitektens kunskaper, teorier, egenskaper och värderingar

Susan Paget delar in landskapsarkitektens säregna egenskaper, det som utmärker professionen mot andra fält, som följande tre. Kunskap om det fysiska landskapet, Kunskap om tiden, det vill säga hantering av förändring och kunskap om det rumsliga. (Paget, S. 2008. S. 157) Utifrån hennes intervjuer definieras kunskap om det fysiska landskapet som i huvudsak de fysiska förutsättningarna för planering och omfattar allt från de globala tillstånden till den lilla växten (Paget, S. 2008 s.157) Den andra delen, kunskap om tiden innebär en större förståelse för tid så som livscyklar och en dynamik mellan det naturgivna och det byggda. Tidsaspekten framkommer som just något säregnet i jämförelse med andra arkitekturdiscipliner. En park kan förstås i livscyklar medan ett hus uppfattas som mer statiskt. Kunskap om det rumsliga är fundamentalt för alla arkitekturdiscipliner men det som skiljer dessa åt kan sägas vara plats, material och skala. Paget kallar landskapsarkitekten för ”mellanrummets mästare” och menar att mellanrummen kan ses som landskapsarkitekternas säregna rumsliga aspekt. Det vill säga rummen mellan andra rum, mellan andra rum tillägnade andra arkitekturdiscipliner. Rummen mellan husen. Mellanrummet som sådant kan variera från skalor och med väldigt olika förhållanden och med det kommer därför en ytterligare viktig aspekt för landskapsarkitekten, nämligen helhetsaspekten. (Paget, S. 2008)

Denna helhetsaspekt är det flera som nämner i relation till landskapsarkitektens kunskap och färdighet. Klas Eckerberg, forskare och landskapsarkitekt, skriver i sin avhandling *etta eller nolla* att landskapsarkitekten ofta beskrivs som en ”spindel i nätet” med förmågan att kunna se helheter och samordna mellan olika parter. Även Paget tar upp samordning-

en mellan parter som en viktig egenskap och menar att landskapsarkitekten är och/eller bör vara bra på att medla och därmed ha en god kommunikativ förmåga. (Paget, S. 2008)

Det konstnärliga eller det estetiska inom yrket är något som återkommer i flertalet studier gällande landskapsarkitektens kunskaper och färdigheter. En färdighet som kopplas ihop och kombineras med de andra mer samhälls- och naturvetenskapliga kunskaperna. I en del fall beskrivs det estetiska som en fundamental del, då det är den som särskiljer yrket från andra professioner och utbildningar som härstammar mer tydligt i det natur- och samhällsvetenskapliga. På grund av det menar vissa att det blir extra viktigt att belysa den konstnärliga färdigheten för att öka förståelsen för landskapsarkitektens expertis. Något som Carola Wingren argumenterar för i sin doktoranduppsats *En landskapsarkitekts konstnärliga praktik - Kunskapsutveckling via en självbiografisk studie* (Wingren, C. 2009).

Kunskapen om växter eller ”kunskapen om det gröna” är även det återkommande, vilket kanske inte är föga förvånande. Den yttre miljön innefattar ofta olika växtmaterial och därav behövs en förmåga att kunna gestalta med dessa, vilket skiljer landskapsarkitektur från andra arkitekturdiscipliner.

Paget belyser ytterligare en aspekt som tas upp allt oftare i debatten om landskapsarkitektens yrkesroll vilket är förmågan att föra dialog med brukarna, det vill säga de som kommer interagera med miljöerna som gestaltas och planeras. Något hon menar har en tendens att förbises på grund av tidsramar och bristande förståelse. (Paget, S. 2008)

Olika roller

Rollen som landskapsarkitekt beskrivs alltså som mångfacetterad och bred. Dessvärre har detta en tendens att få rollen att framstå som diffus och det framkommer i flera studier att landskapsarkitekten känner sig osäker hur hen ska förklara sin roll. Något som verkar återkommande i det skrivna som finns att tillgå om landskapsarkitektens yrkesroll, åtminstone i en svensk kontext, är en utbredd syn på att det är upp till individen själv att forma sin roll som landskapsarkitekt. Det uttrycks vara ett resultat av den rådande osäkerhet som finns gällande rollen (i bestämd form) och den bredd som finns mellan möjliga vägar som gör det svårnavigerat. (Alsawadi, M. 2018. Paget, S. 2008)

Rollen som landskapsarkitekt må vara diffus, i alla fall om professionen ska förklaras utifrån en roll. Susan Paget menar istället att det finns flera roller som en landskapsarkitekt kan inta. (Paget, S. 2008) Utifrån samtal med yrkesverksamma landskapsarkitekter urskiljs fyra dominanta roller, eller som hon väljer att kalla det; idealtyper. De är enligt henne generiska och förenklade men ger en bild av landskapsarkitektens bredd. De fyra idealtyper-

na som tas upp är *gestaltaren*, *kommunikatören*, *växtkännaren/teknikern* och *förvaltaren*.

Gestaltaren är främst inriktad på objekt och fysiska resultat, där modeller, ritningar och skissmetoder är centrala delar av arbetsprocessen. Det kan sägas vara den mer konstnärliga rollen av yrket, där estetik spelar en stor roll, även om det fortfarande styrs av tydliga ekonomiska och professionella ramar som gör att det inte går att jämföras med ett mer renodlat konstnärligt yrke. *Gestaltaren* beskrivs som trendkänslig och någon som ser sig själv ha egen rätt när det gäller gestaltning och formgivning. Den egna idén går före andra i processen. (Paget, S. 2008)

Kommunikatören är snarare inriktad på processen än det fysiska resultatet, där kommunikation och dialog är det viktigaste arbetssättet. Kommunikatören kan agera på tre olika vis; som ledare, medlare, och förmedlare.

Växtkännaren|teknikern har även denne ett slags objektfokus men med inriktning på växter samt tekniska lösningar och teori. *Växtkännaren* har ett stort intresse för olika sorters växter och besitter en gedigen kunskap om dessa. Landskapsarkitekten förknippas ofta med den gröna sektorn vilket gör att det finns etablerade och generella förväntningar på landskapsarkitekten att just ha en fallenhet för växter. *Teknikern* är inriktat på fakta och teori, med mycket fokus på tekniska lösningar som markbyggnad. (Paget, S. 2008)

Förvaltaren är överlag mest fokuserad på processer. Det fysiska uttrycket kommer i andra hand. *Förvaltaren* beskrivs som ”det offentliga rummets försvarare där brukaren står i centrum.” (Paget, S. 2008. S.165) Arbetsuppgifterna består ofta av dialog med beslutsfattare och allmänheten med fokus på att skapa möjlighet för förändring av rum i staden. Lagar, förordningar, regler och normer är *förvaltarens* främsta redskap. (Paget, S. 2008)

Hierarki och status

Att det finns olika roller innebär för den sakens skull inte att de är likvärdiga, vilket framkommer i Pagets avhandling. Det är tydligt att det finns en slags hierarki emellan dessa. *Gestaltaren* som idealtyp verkar vara den som oftast framställs som den riktiga eller den sanne landskapsarkitekten vilket medför att denna får en slags inneboende status i jämförelse med andra roller. Det framkommer att den ritande landskapsarkitekten, *gestaltaren*, motsvarar bättre bilden av vad en landskapsarkitekt är enligt de som deltog i Pagets studie. (Paget, S. 2008)

Deltagarna visar en tendens att dela in yrkesrollen i motsatsord, vilka i sig kan kopplas till de olika rollerna eller idealtyperna. En sådan indelning som kommer upp är *den kreativa landskapsarkitekten* respektive *den passiva landskapsarkitekten*. Det beskrivs som att den kreative är nyskapande och experimentell och nämns ofta i relation till *gestaltaren* som yrkesroll än andra sammanhang som exempelvis planering och dialog. Den passive var till

skillnad från den kreativa passiv i förhållande till andra yrkesgrupper och sågs som en tröghetsfaktor i jämförelse med andra kreativa yrken. Något som också identifierade den passiva landskapsarkitekten var egenskaper som att vara en vanemänniska och fördomsfull samt att ha svårigheter att såväl ta som att ge kritik. Det ska däremot tilläggas att en och samma individ också kan tänkas inta flera roller samtidigt, enligt Paget. (Paget, S. 2008) En annan dikotomi som framkommer formuleras som *den allsmäktige landskapsarkitekten* och *den undergivne landskapsarkitekten*. Landskapsarkitekterna i studien hade en tendens att vilja se sig själva som några som åstadkom mer än något litet konkret och menade att det var ”viktigt att landskapsarkitekter går ut i världen som världsförbättrare.” (Paget, S. 2008. S. 160) Detta är något som understryks i Hanna Olsson examensarbete *Bilder av landskapsarkitektyrket i Sverige – En pilotstudie* där det i intervjuer med verksamma landskapsarkitekter framkommer en syn på hur rollen är mer än vad den framstår som och att landskapsarkitekter borde vara en given ledare inom samhällsutveckling. (Olsson, H. 2009) Samtidigt hade deltagarna, i Pagets studie, en tendens att se sig själva ”som en marginaliserad grupp, en sorts andra klassens arkitekter och som dessutom uppfattas av den egna kåren som för mesiga och blygsamma, rädda för att stå för sitt.” (Paget, S. 2008. S. 160) Den allsmäktige landskapsarkitekten går därmed att utläsa som ett tydligt ideal medan den undergivne rollen är något landskapsarkitekten istället kan riskera tvingas in i på grund av andras syn.

Landskapsarkitektens självbild och syn på sin yrkesroll

Professorn och historikern Albert Fein utformade en studie så tidigt som 1972 gällande landskapsarkitektrollen. Redan då framgick det att landskapsarkitekterna hade ett tydligt nedvärderande synsätt på sin egen roll. (Fein & Crespi 1977) Detta synsätt verkar ha levt vidare till än idag vilket framkommer i flera studier. Eckerberg beskriver landskapsarkitekten som ofta blygsam och som någon som är försiktig i sin framtoning och självbild. (Eckerberg, K. 2004) En annan anledning till landskapsarkitektens till synes dåliga självkänsla beskrivs ha att göra med den motsägelse som ligger i hur landskapsarkitekten å ens sidan har en stark tro på sitt yrke (*kreativ* och *allsmäktig*) samtidigt som det lyser igenom ett slags mindervärdskomplex med en rädsla för att inte räcka till och på så vis bli ”en slags andra klassens arkitekter” (*passiv* och *undergiven*). (Susan, P. 2008. S. 160) Det framkommer helt enkelt påtagliga motsatser i synen på rollen som därmed skapar en ambivalent självkänsla kring den. Molander, en svensk filosof, som även Paget underbygger flera av sina resonemang med, menar att låg självkänsla och låg status, upplevd som befogad, har en tendens att lägga sig som en barriär för individens och gruppens kunskap. Vidare beskriver han att med ökad förståelse för det man kan möjliggörs också reflektion i sitt

agerande. Något som i förlängningen ökar möjligheten att påverka sin yrkesroll och inneboende kunskaper. (Paget, S. 2008, Molander, B. 1996) Alsawadi delar däremot inte denna syn och menar istället att detta inte alls stämmer längre. Hon vill istället måla upp en bild där det istället råder en positiv och självsäker syn på rollen och hänvisar till de direkt positiva utlåtanden så som; ”En landskapsarkitekt är en multikonstnär med förmåga att förändra”, ”En gestaltare av socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbara utemiljöer” och rätt och slätt ”En världsförbättrare”. (Alsawadi, M. 2018) Intervjuerna ger en bild av hur landskapsarkitekterna själva ser på rollen utifrån ett antal frågor om yrkesrollen och hur de ser på den. Frågorna ger deltagaren utrymme att svara utifrån hur de själva värderar och vad de tror utan att direkt förhålla sig till andra parametrar, kontexter eller relationer. Detta sammanfattas i sin tur vidare som ett sanningsenligt porträtt för vad rollen är och diskuteras inte så djupgående utifrån strukturella perspektiv.

Ryktet och relationen till andra arkitekturdiscipliner och allmänheten

Det verkar finnas en utbredd syn på att den bild allmänheten har av yrkesrollen som landskapsarkitekt är vag, obefintlig och stundtals baserad på fördomar. Delvis verkar det förklaras med att yrket är relativt nytt, snabbt utvecklande och att bredden på arbetsuppgifter leder till förvirring. (Miller 1997 se Paget 2008).

Ambivalensen och motsägelserna som gäller de positioneringar inom det egna sociala fältet syns även i relationen till andra besläktade yrkesgrupper. Det verkar råda en osäkerhet kring landskapsarkitektens kunskap och utövande. Detta göder ett slags lillebrorskomplex som skapar ett behov av att positionera och försvara sig gentemot andra. Det har en tendens, enligt Pagets intervjuer, att dels fungera som en förlamande aspekt hos landskapsarkitekten och i andra fall som en sporrande sådan. (Paget, S. 2008) I Olssons arbete framkommer det att landskapsarkitekterna anser att byggnadsarkitekter är den yrkesgrupp som har sämst uppfattning om yrket och det framkommer en syn på att dessa har en tendens att tro att de lika gärna kan ta rollen som landskapsarkitekt. (Olsson, H. 2009) Det verkar helt enkelt som om det finns en viss spänning mellan landskapsarkitekter och byggnadsarkitekter, utifrån deltagarnas perspektiv. Å ena sidan anklagar de byggnadsarkitekterna för att delvis tro sig kunna göra samma jobb och att de inte har en tillräckligt grundad bild av yrket och dess vikt samtidigt kommer det fram en syn på att de själva till och med skulle kunna positionera ut sig på poster som annars oftast är givna byggnadsarkitekten. (Olsson, H. 2009)

Landskapsarkitektens sociala fält och symboliska kapital

Det råder inte direkt konsensus om vad rollen som landskapsarkitekt är eller hur dennes kunskaper och färdigheter lämpligast ser ut. Vilket kan förklaras som, om det ska appliceras på Bourdieu, att det symboliska kapitalet inte är helt identifierat. Det verkar istället finnas motsättningar såväl inom kåren som mellan landskapsarkitekten och andra aktörers kapital. En motsättning som syns genom att det å ena sidan faktiskt verkar finnas ett visst kapital men, som framkommer i Pagets avhandling, också är något som landskapsarkitekterna själva har svårt att helt identifiera. Ur Pagets intervjuer framkommer att det som främst särskiljer landskapsarkitekten från andra professioner är ”kunskapen om landskapet” och ”den biologiska ingenjörskunskapen”. Dessa två borde således kunna agera symboliskt kapital för att skapa ett tydligt och exklusivt fält. Det framkommer däremot att ”kunskapen om landskapet” som symboliskt kapital för med sig viss problematik då det både blir tydligt att denna expertis inte värderas vidare högt inom andra yrkesgrupper och att det framkommer en motsättning inom den egna kåren mellan detta och det mer renodlade gestaltandet. ”Den ena kompetensen kunde uppfattas försvårande för den andra”. (Paget, S. 2008. S. 191-182)

Det verkar finnas ett behov av att tydligare kunna förmedla och identifiera landskapsarkitektens kunskaper, färdigheter och kapital vilket oundvikligt leder in på språkfaktorn i det hela. Språket och landskapsarkitektens vokabulär är något som återkommer som en viktig aspekt. Det framkommer ett behov och en önskan att förtydliga, med språket, landskapsarkitektens expertis för att således vässa deras argument i olika sakfrågor och ofta för att kunna argumentera för sin sak i relation till andra yrkesgrupper. Paget skriver ” Jag vill se en utveckling av det egna språket, som en positiv möjlighet att föra en diskussion med arkitekter och andra på ett medvetet sätt – inte utifrån ett underläge utan som en grupp med en annan syn som också förtjänar att värderas.” (Paget, S. 2008 S.186) Detta kopplas väl till den tidigare nämnda tendensen och känslan av att behöva hävda sig och positionera sig gentemot andra yrkesgrupper. Wingren menar att landskapsarkitekten i synnerhet behöver utveckla sina konstnärliga argument och uttrycker att just den delen allt för ofta reduceras på grund av mer rationella och tekniska aspekter. (Wingren, C. 2009)

På grund av det till synes otydliga eller odefinierade symboliska kapitalet som är tillägnat landskapsarkitekten ger det givetvis konsekvenser på fältet och dess struktur. Som redan nämnt uppstår det direkta spänningar dels inom landskapsarkitektens egna fält, det vill säga mellan landskapsarkitekter, och dels inom de sociala fält som delas med andra yrkesgrupper och i synnerhet det som delas mellan landskapsarkitekten och arkitekten. (Pa-

get, S. 2008) Förenklat verkar det förstnämnda ha att göra med att, utifrån deltagarna i studien, landskapsarkitekten dels har en förmåga att utåt förmedla att det inte finns en direkt rangordning mellan olika uppgifter och roller. Samtidigt som det framkommer i materialet att, i det fallet, gestaltaren och dess inneboende egenskaper framställs som den sanna landskapsarkitekten. I det andra fallet verkar det ha att göra med landskapsarkitektsrollens otydliga bild hos allmänheten i relation till att landskapsarkitekten själv har en tendens att se på sin roll, som tidigare nämnt, i termer som ”en världsförbättrare” och ”allmänhetens företrädare”. (Paget, S. 2008. S. 185) Det uppstår där en slags ambivalens och motsättning mellan andras syn på rollen och deras egen vilket föder mindervärdskomplex och gör viljan och/eller behovet av att positionera sig mot andra yrkesgrupper. (Paget, S. 2008.)

Landskapsarkitektutbildning och studenternas relation till yrkesrollen

Precis som att det finns föga skrivet om yrkesrollen som landskapsarkitekt så finns det om än mindre skrivet om yrkesrollen i relation till utbildningen. Det vill säga den period då studenter indoktrineras och bekantar sig med sin framtida yrkesroll. Hanna Olsson (2009), Felix Blomgren (2010), Mina Alsaawadi (2018) och Ida Liljeblad (2009) har alla studerat vid SLU och skrev sina examensarbeten som berörde frågor om landskapsarkitektens yrkesroll i förhållande till studenter. De understryker den utbredda otydliga bild av landskapsarkitektens yrkesroll, såväl hos allmänheten men också hos landskapsarkitekterna själva. Alsaawadi ställer frågan till några landskapsarkitektstudenter vad det värsta är med att läsa till landskapsarkitekt där ”otydlighet kring rollen som landskapsarkitekt” är något som verkar gemensamt för flera av deltagarna. Något Eckerberg också understryker och menar att det finns en viss förvirring hos studenterna i relation till yrkesrollen. (Eckerberg, K. 2004) Det verkar helt enkelt än en gång finnas en uppenbar problematik i känslan av att allmänheten inte riktigt förstår eller har en god uppfattning om vad en landskapsarkitekt egentligen gör och att den bild de ändå har delvis är byggd på fördomar. De alla belyser, med hjälp av olika metoder och tillvägagångssätt, behovet att förtydliga rollen och professionen och det råder en utbredd syn på att yrket i sig är viktigt och att det därför förtjänar ett bättre rykte. Denna upphöjande syn på rollen som viktig i samhället i förhållande till allmänhetens och andra yrkesgruppers dåliga uppfattning går tydligt igen hos de yrkesverksamma landskapsarkitekterna i Pagets avhandling vilket indikerar att detta är något som börjar påverka individerna redan under utbildningen. (Paget, S. 2008)

I intervjuer beskriver verksamma landskapsarkitekter att när de sökte sig till utbildningen så hade de en väldigt vag uppfattning om vad yrket innebar. Vilket Olsson menar bara är ett ytterligare bevis på att informationen till allmänheten är bristan-

de. Deltagarna menar att de sedan fick en bättre bild när de började utbildningen men att det var först när de kom ut i arbetsmarknaden som det blev tydligt. (Olsson, H. 2009)

Jadwiga Krupinska, professor på arkitekturhögskolan på kungliga tekniska högskolan i Stockholm, skriver i boken *att skapa det tänkta: en bok för arkitekturintresserade* om just detta fenomen. Det beskrivs hur de som börjar en arkitekturutbildning sällan verkar ha en tydlig bild av yrket ifråga. Krupinska skriver att ”arkitekturutbildningen i någon mån liknar en ”black box” såtillvida att studenterna börjar som lekmän och slutar som arkitekter, utan att veta så mycket om vad som händer där emellan.” (Krupinska, J. 2016, s. 127) En vag uppfattning om yrket och vad det innebär verkar helt enkelt råda inom andra arkitekturdiscipliner också. Enligt Olsson menar de flesta i studien att landskapsarkitekturutbildningen inte var tillräckligt verklighetsförankrad och ”att utbildningen inte är så pass konstnärlig och kreativ som förväntat” (Olsson, H. 2009. S.36) Paradoxalt nog menar däremot deltagarna att bilden av yrkesrollen från studietiden stämmer överens med den bild de har som numera yrkesverksamma landskapsarkitekter och att ”bilden av tänkta arbetsuppgifter under skoltiden stämmer överens med de arbetsuppgifter som yrket inkluderar i yrkeslivet”. (Olsson, H. 2009. S.37) Det som framkommer vara annorlunda är det nära samarbetet med kommuner och politiken, mer datortid och att den skapande delen inte är lika närvarande som under studietiden. (Olsson, H. 2009) Att den skapande biten inte är speciellt närvarande i såväl arbetslivet som under utbildningen indikerar snarare någon form av verklighetsanknytning mellan studier och arbete. Trots det är det just brist på kreativitet och dålig verklighetsförankring de menar genomsyrar utbildningen. (Olsson, H. 2009)

Den tidigare nämnda tendensen att se på rollen som formbar och att det är upp till individen att bestämma dess omfång och inriktning är något som även kommer upp i relation till studietiden. Pagets hänvisar till en av deltagarna i henne studie och skriver; ”utbildningen till landskapsarkitekt sågs som ett körkort till den egna yrkesutvecklingen”. (Paget, S. 2008 s.128) Detta understryks av Alsawadi som skriver ”Det finns inte bara en bild av vad en landskapsarkitekt är. Det är upp till var och en att forma sig till den landskapsarkitekt man vill vara.” (Alsawadi, M. 2018. S.4) Även Olsson är inne på samma spår och menar att osäkerheten gällande rollen kan omvändas till något positivt genom att det skapar en möjlighet att själv forma sin identitet. (Olsson, H. 2008)

Bredden av yrket är något som ständigt kommer upp i relation till utbildningen och yrkesrollen. I Eckerbergs avhandling framkommer det att det just är bredden som får många studenter att börja utbildningen från första början. De som börjar landskapsarkitekturutbildningen nämner alltid att de valt utbildningen för att det

kombinerar olika intressen och därför riktar sig till den som inte riktigt kunnat bestämma sig för en sak. Han skriver ”I stället får vi varje år en kull begåvade unga människor som inte brinner för något speciellt, som gillar lite av varje, och som inte kan bestämma sig för att bli riktigt duktig inom något specialområde. I stället för att bli specialister söker de sig till en generalistutbildning.” Resonemanget mjukas därefter upp och han fortsätter; ”den här mentaliteten är förstås på både gott och ont, och studenterna mognar givetvis under sin utbildning och blir mer säkra på sin sak.” (Eckerberg, K. 2004, s. 170).

Bredden framkommer upprepande gånger som något som definierar yrket och rollen och ofta som något positivt. En av deltagarna i Olssons arbete minns tillbaka hur en lärare en gång presenterade yrket som följande; ”Landskapsarkitektyrket är en mix av att vara hortonom, byggnadsarkitekt och civilingenjör. En landskapsarkitekt kan mindre än en hortonom om växter, mindre om arkitektur och design än en byggnadsarkitekt och mindre om byggnation och teknik än en civilingenjör. MEN ingen annan yrkesgrupp har dessa kunskaper i kombination av varandra, vilket gör oss unika!” (Olsson, H. 2009. S.36) Det framkommer helt enkelt en syn på att rollen är mångfacetterad och att landskapsarkitekter har ett helhetstänk som andra yrkesgrupper saknar. (Olsson, H. 2009) Trots denna å ena sidan positiva syn på bredden så kommer den likväl upp som något negativt och Olsson uttrycker till och med att det är just bredden som förvirrar människor i deras syn på rollen. En aning motsägelsefullt menar Olsson till och med att det vore bra om landskapsarkitekterna kunde specialisera sig mer och att detta borde ske redan under utbildningen och att man med större frihet borde kunna få rikta in sig utefter intresse. För att således få en mer grundlig expertis inom ett mer specifikt område. (Olsson, H. 2009) Det blir här en viss tvetydighet då bredden å ena sidan uttrycks vara det som definierar och stärker professionen samtidigt som det efterfrågas en mer specialiserad kår för att lättare kunna definiera rollen.

Att lära sig agera; ett narrativt kollage

Så kan jag nu snart titulera mig. Trots det står jag här en aning förvirrad. Vad lärde jag mig egentligen och *vem* blev jag? Jag har konstaterat att det tagit mycket men oftast omedveten energi att försöka skapa, tolka, förstå och förhålla mig till en relativt odefinierad yrkesroll. Det har skapat beteenden som bitvis skaver när jag låter dem granskas och den stora frågan blir tillslut oåterkallelig – var jag ensam om det här?

Hösten 2018 valde jag därför att intervjua sex nyexaminerade studenter om deras erfarenheter att studera landskapsarkitektur och att lära känna den professionella rollen som landskapsarkitekt. Det kan tillsammans läsas som en generaliserande sammanställning av både de formativa likheter och olikheter som erfarenhetsmässigt kom fram. Då intervjuerna har förts ihop och analyserats tillsammans förlorar de i viss mån sin kontext och sitt personifierade perspektiv vilket med fördel kan tas med i beaktning hos den som läser.

De medverkande; en presentation

Här följer en kort beskrivning av de som deltog i intervjustudien. Vart de kommer ifrån, när de studerade och vad de gör nu. Namnen har bytts ut mot bokstäver med hänsyn till deltagarnas integritet.

O är uppvuxen i en mindre stad i mellansverige och började sin utbildning till landskapsarkitekt 2011. Han jobbade vid tillfället på ett konsulterande arkitektföretag i södra Stockholm och examinerades från SLU två år tidigare än då intervjun gjordes.

A är uppvuxen i norra Sverige och påbörjade utbildningen 2010. A tog i mitten av utbildningen några års uppehåll för andra konstnärs/hantverksstudier. Hon var inne på sin sista termin när intervjun gjordes och arbetade vid sidan om på ett mindre arkitektkontor i centrala Stockholm.

N är uppvuxen i västra Sverige och började landskapsarkitektprogrammet 2013 och examinerades 2017. Tidigare läste han civilingenjörsprogrammet men valde att hoppa efter något år då han inte tyckte det passade honom. Han jobbade vid tidpunkten då intervjun gavs på ett större teknik och arkitektföretag som relativt ny.

H är uppvuxen i en större stad i Sverige och började programmet på SLU 2011 där han fem år senare examinerades (2016). Under utbildningen gjorde han en utbytetermin och studerade en termin i USA. H jobbade vid tidpunkten på ett medelstort konsultföretag med främst andra landskapsarkitekter

M är uppvuxen i södra Sverige och valde att börja på landskapsarkitektprogrammet år 2012. M examinerades 2017. Under utbildningen var hon på utbyte i Danmark där hon studerade en termin. Hon jobbade vid tillfället på ett medelstort konsultföretag med uteslutande landskapsarkitekter.

T är uppvuxen i sydvästra Sverige och valde att påbörja utbildningen år 2011. T åkte på utbyte till Holland där hon studerade landskapsarkitektur under en termin. Vid tidpunkten jobbade hon på ett konsultföretag med en utbredning på flera orter i Sverige.

Intervjuerna; struktur, syfte och urval

En grundlig metodbeskrivning finns att läsa i slutet av arbetet men för att skapa viss förståelse för kontexten beskrivs här kortfattat vad som gjordes, vilka som deltog och varför just dessa valdes.

Intervjuerna är baserade på en kvalitativ metod och kan beskrivas som semistrukturerade i sin grund. Deltagarna fick svara på mer eller mindre öppna frågor utifrån vilka de gavs utrymme att reflektera fritt kring. Samtalen spelades in, transkriberades och analyserades sedan i olika vändor. Då det kvalitativa stod i fokus valdes deltagarna utifrån en viss etablerad bekantskap. Avsikten var att skapa avslappnade och fria samtal vilket med tidsaspekten och arbetets omfång ansågs svårt om urvalet hade baserats på en mer slumpartad metod. Resultaten presenteras utifrån likheter och olikheter vilka tillsammans bildar vad jag väljer att kalla för *ett narrativt kollage*. Det ska nämnas att det var betydligt fler likheter än olikheter som kunde utläsas av materialet. Detta kan därför tolkas som normativt vilket å ena sidan är sant för individerna ifråga men på grund av den i viss mån personligt färgade urvalsmetoden ska det i sig inte tolkas som direkt representativt för hela programmet. Syftet med själva intervjuerna var heller inte att skapa en hundra procentigt representativ bild av studerande vid institutionen utan snarare att få ta del av ett antal studenters erfarenheter för att utifrån dessa personliga utsagor skapa förståelse för hur det kan upplevas att lära sig rollen som landskapsarkitekt. För breda och mer strukturella penseldrag kan och bör däremot dessa granskas och analyseras utifrån annan teori och publicerat material inom ämnet. En sådan breddad analys presenteras mycket riktigt i arbetets diskussion som följer resultatet. Intervjuernas struktur baserades på tre huvudteman vilka var:

- 1) Förväntningar och perceptioner på utbildningen och yrkesrollen
- 2) Landskapsarkitektprogrammet och läroplanen
- 3) Personliga erfarenheter av rollen.

Resultatet, *det narrativa kollaget*, som här följer är även det strukturerat utefter dessa huvudteman men kommer att presenteras med en ny rubriksättning baserat på innehållets karaktär.

Förväntningar, perceptioner och valet att söka sig till utbildningen

”Jag har alltid haft svårt att välja ämne, jag tycker allt är lite kul, och det här var en utbildning som verkade få in allt.” – T

Ingen av deltagarna var vidare bekant med professionen som landskapsarkitekt och hade heller ingen bild av yrket innan de började utbildningen. Alla hade gått i tankar på att söka till byggnadsarkitekt och andra formgivande yrken som industridesigner och grafisk formgivare innan de sökte sig landskapsarkitektprogrammet. De flesta kom i kontakt med yrket via personliga möten i form av en närstående; bekant, vän eller familj. De flesta uttrycker att det var kombinationen av det konstnärliga och det naturvetenskapliga som fick dem att söka. Många betonar kreativitet som en viktig anledning, precis som att det var en viktig del i de utbildningar de övervägt innan. Den upplevda bredden av ämnen och ingångar verkar helt enkelt ha varit den viktigaste anledningen. Det var en utbildning som, med det kreativa benet, dels gick i linje med utbildningar de innan hade övervägt men med den förmedlade bredden så gav den en möjlighet att inte behöva utesluta andra ingångar och intressen. Vilket går helt i linje med Eckerbergs syn på hur landskapsarkitektstudenterna har en tendens att välja programmet i tron om att slippa utesluta välja en inriktning. Ett fenomen som bidrar till en studentkår som ”fylls med begåvade unga människor som inte brinner för något speciellt, som gillar lite av varje, och som inte kan bestämma sig för att bli riktigt duktig inom något specialområde. I stället för att bli specialister söker de sig till en generalistutbildning.”(Eckerberg, K. 2004)

”Det checkboxade ganska mycket av det jag var intresserad av” – A

Precis som att ingen av deltagarna hade vidare koll på det faktiska yrket så hade heller ingen någon direkt uppfattning av rollen som landskapsarkitekt. De kunde inte framkalla en tydlig bild gällande vad en landskapsarkitekt egentligen är, hur hen verkar eller vad hen gör. Trots det är det tydligt att de flesta sökte sig till utbildningen av samma anledningar vilket verkar ha medfört att de började på utbildningen med liknande förväntningar. Förväntningarna på utbildningen och yrkesrollen verkar i mångt och mycket vara ett hopkok av den generella bild de hade av arkitekter och designers sen innan i kombination med det miljö- och samhällsengagemang de upplevde fattades i dessa professioner. Landskapsarkitekt verkade i mångt och mycket innehålla *allt*.

”Jag hade nog inte så mycket förväntningar utan jag gick in med en inställning att jag skulle testa och se hur det kommer att kännas.” – M

När det kommer till förväntningar på utbildningen är det i vissa fall svårt att avgöra vad som faktiskt var just förväntningar och vad som är ett resultat av en efterkonstruktion. Alla uttrycker att de hade tydliga förväntningar samtidigt som de menar att de hade en dålig bild av professionen vilket i sig medför en viss svårighet att överhuvudtaget skapa sig förväntningar. Att ha förväntningar och samtidigt känna sig nollställd är givetvis ett rimligt scenario vid början av en utbildning. Det blir dock tydligt att förväntningarna har en viss tendens att blandas ihop med vad de nu anser att utbildningen borde vara. Förenklat verkar det kunna sammanfattas med att ju längre in i utbildningen de tar sig och ju mer förståelse de skapar sig av professionen desto tydligare blir det för deltagarna vad de faktiskt kan förvänta sig. Med det mer invigda synsättet av professionen ter det sig helt enkelt vara svårt att klä av sig dessa erfarenheter för att minnas hur det var att stå inför det hela. Ytterligare går det att utläsa att de förväntningar de uttrycker att de hade från början verkar också vara de förväntningar de minst upplever att utbildningen levde upp till. Det blir på så vis ibland snarare en fråga om vilka förväntningar de anser att de kunde ha haft och i synnerhet, med facit i hand, borde ha haft.

”Jag hade inte jättetjusa, eller jag hade inte toppnotchbetyg heller, så jag såg en chans att komma in på lark, så det har nog spelat större roll också, att jag faktiskt kunde komma in, det kändes svårare med arkitektur.” – A*

I de flesta av fallen verkar det ha gått relativt fort från att deltagarna kommit i kontakt med yrket och till det att de faktiskt sökte sig till programmet. De som hade byggnadsarkitekt i åtanke hade inte släppt den tanken helt utan den fortsatte att finnas med i bakhuvudet, som en slags plan B. I flera av fallen verkade det som om deltagarna egentligen var mer inne på den linjen men av olika anledningar valde att testa landskapsarkitektur först. M menar exempelvis att hon just valde att testa ett år på programmet och om det inte skulle passa så planerade hon att göra det så kallade arkitektprovet. Denna inställning delas med flera andra. För vissa av deltagarna verkade det finnas ett visst motstånd att söka till arkitekt högskolan, det till trots deras vilja att börja studera arkitektur. Motståndet verkar delvis grunda sig i det faktum att det är svårare att komma in på arkitekturhögskolan. Det krävs dels högre betyg och vetskapen om att det går att komma in via ett arbetsprov, det vill säga ett prov som innan man ens börjat värderar ens arkitektoniska tankeförmåga, är något som för några av delta-

garna dels verkade som en försvårande aspekt och dels som en, i vissa av fallen, avskräckande. Det avskräckande verkar även ha att göra med den bild de skapat sig av arkitektprogrammet. En bild som grundade sig i att det skulle vara elitistiskt. Det blir tydligt att den spänning och stundtals problematiska relation som Paget och Olsson med flera belyser mellan arkitekter och landskapsarkitekter i viss mån etableras redan innan individerna ens bekantat sig med professionerna. (Paget, S. 2008, Olsson, H. 2009) En spänning som grundar sig i att de blivande deltagarna å ena sidan uttryckligen skapade sig ett intresse för byggnadsarkitektur, så pass att de själva till och med tänkt att söka utbildningen, i kombination med att några av dem hade känsla att de, av olika anledningar, inte skulle räcka till, vilket fick dessa att självmant avstå ansökan. Detta kan tolkas som att redan innan de bekantat sig med landskapsarkitekturprogrammet, och dess inneboende yrkesroll, hunnit skapat sig något som kan ses som ett slags minder värdskomplex. Ett fenomen Paget lyfter som en tendens bland verksamma landskapsarkitekter och som hon kallar i sin yttersta form för ett "Lillebrorskomplex". (Paget, S. 2008. S.137)

**lark är en vardaglig förkortning av landskapsarkitekt bland studenter.*

Landskap och arkitektur; två ord, två betydelser

"det är ju väldigt diffust och luddigt när man hör det första gången." – H

Som redan påpekat så hade de alla, innan de började, en vag uppfattning om yrket och vad de kunde förvänta sig av utbildningen och därmed en näst intill obefintlig bild av rollen som landskapsarkitekt. Det vill säga den stereotypa landskapsarkitekten och hur denne var och verkade.

"Sen hade jag nog ändå lite tydligare bild av hur man jobbar som arkitekt. Vad för typer av arbetsuppgifter och så vidare, men jag hade däremot inte riktigt samma bild när jag tänkte på landskapsarkitekt." – M

De flesta menar att de däremot hade en tydlig bild av arkitekten, den utan prefix. Denna bild som starkt kopplat till titeln *-arkitekt* verkar ha spelat en stor roll för alla deltagarna i deras val av att söka sig till landskapsarkitektutbildningen. Inte vidare märkvärdigt kanske, då ordet arkitekt utgör den ena halvan av titeln landskapsarkitekt. Med ordet arkitekt öppnades möjligheten applicera de positiva förväntningar de hade av arkitektyrket på landskapsarkitektprogrammet. Mellan raderna framkommer det däremot att prefixet *landskap* kan ha spelat en än större roll än vad som först framgår. Ingen av deltagarna uttrycker något specifikt om

just landskap, vad ordet faktiskt betyder för deras yrke eller identitet. Istället verkar ordet landskap ha fått representera individuella tolkningar av och projiceringar på utbildningen. Det tas dels upp, bland några av deltagarna, som ett sätt att söka sig till en arkitekturutbildning men med möjligheten att samtidigt kunna distansera sig från den stereotypa bild de hade av rollen som arkitekt eller den oro vissa kände inför att göra ett arkitektprov. Landskap som begrepp verkar även ha fått stå, hos flera deltagare, för allt det där andra som de också uppfattat sig själva som intresserade av. Det breda, det mer naturvetenskapliga, det mer humana. Kortfattat är ordet arkitekt det som för utbildningarna ihop och landskap det som skiljer dem åt. Vilket rent ordsligt inte är vidare märkvärdigt men med tanke på dess fundamentala betydelse för deltagarnas känslor, perceptioner och förväntningar på utbildningen blir det anmärkningsvärt.

”Det är upp till var och en att bestämma vad och vem man själv vill vara som landskapsarkitekt.”

– O

Att i viss utsträckning kunna bestämma själva vem man är som landskapsarkitekt verkar ha varit en viktig faktor för alla deltagarna, när de väl börjat bekanta sig med utbildningen och sammanhanget. Denna frihet att kunna identifiera sig som man vill verkar hänga ihop med ordet landskap. Landskap som relativt diffust i motsats till ordet arkitekt verkar skapa en viss frihetskänsla av att själva kunna identifiera yrket. Den upplevda formbarheten som en identifikation av yrket är något som bland andra Paget och Alsawadi understryker. En slags känsla av att rollen är fri för tolkning. Trots denna frihet ordet medför så skapar det också tydligt barriärer. Av antagligen samma anledning som att ingen av deltagarna hade en bild av rollen när de sökte så är yrket inte allmänt känt i samhället. Väl invid och när de väl börjar identifiera sig med rollen så verkar det kunna upplevas som om de ställs i en inte alltid så angenäm försvarssituation när andra runt om inte riktigt förstår vad det är man gör. Ju starkare någon identifierar sig med en roll så kan såklart en fråga som ”vad gör en sån?” snarare tolkas som en existentiell variant. Det vill säga; ”vem är du?”.

Studio och identitetsinvestering

Studiobaserade kurser är unikt för arkitektur- och designutbildningar. Dramaturgin och sättet att studera skiljer sig betydligt från andra mer traditionellt akademiska kurser. Som tidigare nämnt arbetar studenterna ofta med ett och samma projekt under en längre tid, ensamma insjunkna i eget arbete eller i mindre grupper där den främsta kunskapsöverföringen sker i det privata och informella mötet mellan en lärare och en elev, så kallad handledning. Där får studenten utrym-

me presentera sina idéer och tillvägagångssätt medan läraren eller handledaren hjälper studenten att navigera i sina egna tankar. (Albertsen, N. 1998) Ett upplägg som representerar väl hur arkitekturutbildningar såg ut även innan de akademiserades på institutioner. (Stevens, G. 1998)

”Studiokurserna betydde ju mycket mer och man hade en bild av det som jag producerar nu är det som jag ska söka jobb med.” – O

O:s citat ovan sammanfattar väl hur alla deltagarna beskriver studiokursernas roll under utbildningen. De är tveklöst de högst värderade kurserna. Deras goda rykte baseras dels på att de upplevs som mer stimulerande än andra kurser och att de, enligt deltagarna, förbereder de studerande på arbetslivet i störts utsträckning. Av alla kurser representerar de bäst den bild som deltagarna nu har av yrket och den roll som ges utrymme för i dessa verkar stämma överens med hur de vill identifiera sig. Studiokurserna fokuserar mycket på gestaltning och rollen som *gestaltare*, som Paget myntar, verkar ges utrymme att utvecklas och frodas under dessa tillfällen. Det faktum att *gestaltaren* som roll är den de flesta landskapsarkitekter i Pagets studie identifierar sig med kan därför ses som ett fenomen som i detta fall redan börjar under utbildningen. Att de flesta deltagarna pekade ut studiokurserna som de mest avgörande för utbildningen är med ovan sagt inte helt förvånande. På vilket sätt det visar sig är dels i form av det direkta positiva utlåtanden kring dessa men det blir lika väl tydligt i hur de andra kurserna ställs i relation.

”Det är inte så att det vi lärde oss var dåligt men eftersom att vi lärde oss så mycket av det så lärde vi oss inte något annat. Det är en prioriteringsfråga.” – A

De mer naturvetenskapligt lagda kurserna verkar vara minst omtyckta och det är när dessa tar som mest plats som alla deltagarna upplevde som mest tvivel. Den naturvetenskapliga biten var något som flera av deltagarna pekade ut som en bidragande faktor till att de sökte utbildningen och ansågs vara en viktig del av den uppfattade bredden av yrket. En faktor som verkar förlora sin betydelse ju längre in i utbildningen de kommer. Det blir däremot tydligt att missnöjet med kurserna inte alltid har att göra med exakt hur dessa är uppbyggda, utan snarare att de tar upp potentiell plats och tid som istället kunde ha gått till studiokurser. Det uttrycks från flera av deltagarna att de ”andra kurserna” kunde vara roliga och givande men att det var svårt att se vikten av dessa. Som A säger; ”det är en prioriteringsfråga”. Redan här uttrycker de en större dragning till det mer renodlat arkitektoniska. Det där an-

dra, som bredden innefattar, verkar ingen riktigt visa intresse för, av vad som framkommer.

"det fanns väldigt lite i uppgiften som utmanade sitt tänkande bort från att bara dra gångvägen här eller här och att vi slutändan ändå aldrig fick någon kritik på vad vi gjorde."

- O

Trots studiokursernas uppenbara popularitet bland deltagarna framkommer det även här ett utbrett missnöje. Missnöjet i sig är det som kanske allra bäst beskriver deras bild av rollen och hur denna borde vara. I synnerhet i ett tillbakablickande perspektiv. Missnöjet kan uttryckas grundas i en krock med vad kurserna innehöll och vad deltagarna förväntade sig. Vilket, för att återkoppla till Repstad och rollbegreppet, skulle kunna ses som ett tydligt exempel på en så kallad rollkonflikt. Det vill säga när förväntningar på en och samma roll inte går ihop. (Repstad, P. 2005) Det är främst ett missnöje baserat på att kurserna inte ansågs som tillräckliga i sin struktur och sitt antal. Det som i strukturen togs upp som otillräckliga faktorer var bland annat avsaknaden av frihet, variation och en mer konstnärlig prägel. Det framkommer att flera upplever kurserna som för likartade och styrda. Ytterligare framkommer det en syn på att kraven i dessa kurser borde vara högre, hårdare och riktade mot rätt saker. Vad rätt saker innebär kommer inte bokstavligt fram utan verkar snarare vara något som landskapsarkitekter emellan bara borde ha en förmåga att förstå.

Gällande avsaknaden av frihet menar flera att kurser med mer frihet skulle ge dem fler verktyg att utveckla ett eget och nytt sätt att göra saker på som de tror även skulle gynna ett större sammanhang. Vissa menar att det kanske inte är en fråga om att allt ska bli mer fritt men att det handlar om att skapa variation. När detta kopplas till arbetslivet anser flera att arbetslivet i sig, av den yrkeserfarenhet de har fått, också jobbar på ett liknande strukturerat och upprepande sätt, det vill säga inte (själv)utvecklande nog. Några av deltagarna får frågan om det är önskvärt att ändra på och om det är något som kan göras genom att studenter lär sig andra metoder på skolan som de tar med sig in i arbetslivet vilket de svarar ja på. Det framkommer att studiokurser är snarlika i metod och struktur för hur en landskapsarkitekt arbetar i yrkeslivet, baserat på deras samlade arbetslivserfarenhet.

"Här får ni i en park, det här ska det innehålla, rita upp den parken. Vilket gör att det är precis så man jobbar nu..." - O

Att skolan med sitt studiokursupplägg egentligen bara svarar på vad arbetslivet krä-

ver är det ingen som direkt understryker. Vilket går i linje med den Olssons redogörelser. I det senare fallet målas det upp som en paradox där deltagarna uttrycker att det finns ett problem med att utbildningen inte svarar mot arbetslivet för att vid senare tillfälle förklara att uppgifterna under utbildningen stämde bra med de arbetsuppgifter de har idag. I detta fall kan det istället tolkas som om deltagarna har en syn på att hela branschen borde ändras något som därför redan borde påbörjas under utbildningen. Här uttrycks det till och med av en av deltagarna att det faktum att utbildningen stämmer överens med arbetslivet i sig inte behöver vara något positivt. O menar att när vi lär oss *ett* sätt att göra så är det klart det är så vi jobbar sen. Mellan raderna framkommer det att han snarare hade önskat att utbildningen borde vara fokuserad på att utveckla nya sätt att jobba på, som studenten senare kan ta med sig i arbetslivet. Han beskriver hur kurserna oftast förhöll sig till ett scenario där det listades exakt vad som skulle göras och så var det sen upp till studenten att bara göra det.

"Det tycker jag går igen lite hur man jobbar sen, att det liksom är lite stelt." - M

Det framkommer till och med att de mer eller mindre upplever en slags förväntning på att nyexaminerade studenter borde utveckla nya metoder och att det finns en inneboende attraktivitet i att "komma med något nytt" som T uttrycker det. Det kopplar till det Paget beskriver gällande att landskapsarkitekten har en tendens att falla tillbaka på gamla beprövade metoder, samtidigt som det uttrycks en önskan och behov att utveckla dessa. (Paget, S. 2008)

Ytterligare något som återkommer är tidsaspekten i studiokurserna. Flera av deltagarna ifrågasätter att de jobbar så länge med ett projekt istället för att ibland ha kortare och intensivare varianter och menar att det skulle förbereda dem bättre på att misslyckas och att argumentera för deras sak. Det uttrycks ett visst missnöje med att utbildningen är alldeles för produktfokuserad och inte processfokuserad.

"Det står nog i läroplanen att det är fokus på lärande och process, men så funkar det ju inte". - A

A menar att de lär sig att sälja in med fina ord, och inte genom att prata om projektet utifrån process inklusive de motgångar som lett en till ett slutresultat. Vidare resonerar hon att det vore önskvärt att få tillfälle att presentera något en inte är nöjd med och att utifrån det ha en diskussion om varför "det blev som det blev". A menar att även detta är något som kommer påverka en i arbetslivet och säger; "Alltså jag tror att hela den grejen blir så här att om jag skulle få en uppgift på jobbet som känns väldigt rolig så känns det också väl-

digt svårt och nervöst, för jag känner att jag inte har provat att misslyckas så många gånger.”

”Det var studiokurserna som var de kurserna som gjorde att man bestämde sig för att stanna på skolan mer än vad man kanske var tvungen att vara.” – O

Det investerades delvis mer tid i studiokurser än i andra kurser och det går att uttyda hos flera av deltagarna att de även kändes sig manade att investera mer av sig själva. Att kurserna är uppbyggda som så att studenterna sitter med sina egna individuella projekt sätter en viss grund för att det är i dessa de främst utvecklar sin yrkesidentitet. Det individuella och subjektiva skapar en viss konkurrenssituation. Det är något som Stevens hävdar är en fundamental del av arkitekturutbildning och att det är på så vis arkitekternas *illutio* skapas och upprätthålls. (Stevens, G. 1998) Det framkommer en syn på att det man skapar ska både fylla funktionella och estetiska värden, men även att det ska stå ut, vara unikt och innovativt, det vill säga inte likt något annat. Där ingenting är varken givet rätt eller fel har projekten en tendens att sammansvärjas med det som deltagarna uppfattar som sin egen person, och i många fall verkar det upplevas som svårt att skilja på.

Det som uttrycks som positivt med studiokurserna var också detsamma som de upplevde att det fanns för lite av. Kortfattat kan det sammanfattas som friheten och kravställningen på att hitta sitt eget sätt att göra någonting på. Även om den önskvärda kravställningen inte fanns så tydligt på utbildningen, något de istället önskar, så blir det tydligt att kravställningen ändå på något vis är närvarande, men att den snarare kommer från annat håll, som senare förs över som egna krav på sig själva. Det uppstår då en krock när de upplever att skolan inte ställer dessa krav i tillräckligt hög grad, vilket gör att de inte tillgodoser det utrymme som skulle krävas för att fylla dessa, som i sin tur skulle kunna tillfredsställa deras egna krav på sig själva. Förväntningarna och delvis det missnöje som kommer upp ger ganska uppenbart upphov till en inre konflikt gällande vem de vill identifiera sig som och i vilken mån och med vilket utrymme de upplever att de kan det. Denna tendens att sätta sig emot något och genom det framhäva det man tycker är viktigt är något som ständigt agerar återkommen i litteraturen om arkitekter och såväl landskapsarkitekter. Det yttrar sig i en slags rollkonflikt där olika intressen ställs i opposition mot varandra. Flera belyser detta fenomen genom att framhäva de åsikter som finns för att i det lyckas förmedla en bild av vad professionen består av. Detta när något som Stevens snarare väljer att porträttera som ett typbeteende hos arkitekter och studenter som alltid kommer att finnas inom fältet och utbildningen. (Stevens, G. 1998)

”För det är som att det jag har gjort som sitter här på väggen det är jag, och då tänker man att folk kommer tänka ”men gud vad hon är torr” – T

De informella kraven att skapa något innovativt kopplas ofta ihop med att var och en ska hitta sitt eget sätt att göra något på. Detta ”egna sätt” är det som får representera yrkesidentiteten hos deltagarna. Att göra något dåligt innebär inte bara att projektet i sig inte håller, utan att du som person inte håller. Det finns helt enkelt en rädsla hos vissa att om ett projekt inte blir tillräckligt bra så betyder det så mycket mer än bara som en konsekvens för själva kursen och projektet.

”Det är ju i studiekurserna som det blir mer press och du lägger dig själv i det på ett annat sätt.” –

O

Detta identitetstillhörande som flera upplever i studiekurserna är inte enbart negativt, utan porträtteras också som positivt i vissa fall genom att det föder ett tydligt engagemang. Det man gör och den man är blir starkt kopplade. Det verkar på deltagarna som om just studiekurserna och deras syn på arbetet blir mer personligt än i andra kurser eller när de jämför med andra yrken. Kanske är det inte så konstigt då det inte finns ett givet hantverk och tydliga regler att förhålla sig till, utan varje projekt förväntas, i synnerhet hos deltagarna själva, bli så unikt som möjligt. Det blir således ytterst subjektivt och individuellt.

”Ingen annan har ett recept på hur det ska bli när vi sitter och ritar i våra studiekurser.” – O

Utbytesstudier och självförtroendets bergochdalbana

T, H och M har alla varit på utbyte och refererar till dessa som något överlag positivt. Trots att de var på olika platser finns det flera gemensamma nämnare. Det mest utmärkande skillnader jämfört med SLU är kravställningar och tempo. De har alla upplevt att det ställdes högre krav och att tempot var betydligt intensivare under deras utbytestermener. Både T och H beskriver att detta å ena sidan var ansträngande men att de mot slutet fick ett betydligt ökat självförtroende av det. Det framkommer att det var väldigt olika upplägg på kurserna från de kurser de var vana vid på SLU. De upplevde att det fanns en större frihet och tolkningsbarhet i kurserna de läste vilket framställs som positivt. Dels var det ett sätt att få utforska och tänka nytt men även ett sätt att göra olika saker bland studenterna. Kritik tillfällena beskriver de som väldigt givande då det var helt olika projekt som presenterades vilket resulterade i en betydligt mer individuell inriktning. Det som lyfts som positivt från utbytestiden stämmer bra ihop med de sa-

kerna som kom upp när de beskrev vad de saknade i studiokurserna på SLU. Det blir återigen tydligt att med friare upplägg och med högre krav så ökade så väl motivationen som pressen.

Varande, istället för blivande

Missnöjet kring studiokurserna handlade främst om att deltagarna inte upplevde att det fick tillräckligt med utrymme och frihet att just hitta sitt egna sätt att skapa i sina projekt. Som tidigare nämnt upplever de snarare att de, på grund av krav på formalia och uppgifternas upplägg, tenderar att göra likartade saker. Uppgifterna manade inte deltagarna att tänka innovativt på det sätt som de upplever att de själva ville, eller på det sätt som de upplevde att de borde lära sig. Denna upplevda kravställning på ett eget skapande och innovation verkar vara ett steg i ledet till att etablera just det varande, och inte bara ett görande, som tydligt går igen i det skrivna om arkitekter. För att återcitera Stevens; "Architect means not only knowing but being" (Stevens, G. 1998) Yrkesrollen upplevs helt enkelt inte vara en roll som man tar av och på, utan den blir ofta starkt kopplad till det som individen upplever sig själv som.

Studiokurserna representerar bäst den bild deltagarna har av rollen. Rollen som den gestaltande arkitekten, vilken baseras på stor andel konstnärlig praktik och innovativt tänkande. En roll som kräver mycket engagemang. Inte bara stor andel tid och inläring utan personlig investering. Kurserna representerar denna roll bäst men inte fulländat. Snarare upplever många att de inte får utrymme att i tillräckligt stor utsträckning utveckla detta tänkande, utveckla sitt egna sätt och därmed utveckla sin egen yrkesidentitet. Det blir tydligt att avsändaren till bilden av vad rollen kan vara inte i stor utsträckning kommer från universitetet. Den verkar komma utifrån men influerar deltagarna så pass att de i sin tur projicerar denna bild på utbildningen och översätter det i förväntningar på vad den skulle kunna vara och borde vara. Oavsett om dessa uppfylls eller ej så är det i studiokurserna dessa förväntningar appliceras och det är i dessa de i högst grad tar till sig rollen och utvecklar den till en del av sig själva, till ett varande. Frågan som ofrånkomligt uppkommer är – vart kommer dessa yttre förväntningar ifrån?

Yttre influenser och informellt lärande

"Alltså när det kom in folk utifrån då fick man ju ett ansikte på den här lite mer diffusa rollen eller bilden som man hade sen innan." - H

Handlednings- och kritiktillfällen utgör en stor del av inlärningsmomenten inom studiokurser. Det sker dels mellan student och lärare på skolan men också mellan student och gästhand-

ledare/gästkritiker. Det vill säga yrkesaktiva landskapsarkitekter som kommer in för att, precis som lärarna, vägleda studenten genom dennes gestaltungsprocess. Det relaterar till hur Albertsen beskriver studiobaserad inläring inom arkitektur där den främsta kunskapsöveförelingen är av informell karaktär där handledaren i fråga inte förväntas vägleda inom termerna rätt och fel och att det snarare vore skamfullt att våga hävda något sådant. (Albertsen, N. 1998) Detta inspel uttrycks som anmärkningsvärt positivt hos alla deltagare. Vid flertalet tillfällen under intervjuerna ställs lärarna och den yrkesverksamma mot varandra. Den yrkesverksamma får ofta stå för det mer kreativa, vettiga och innovativa perspektivet. Medan den kursansvarige, det vill säga läraren, snarare får stå för formalia och kravsättning som deltagarna ofta satte sig emot.

"Alltså det första som kom upp i huvudet var att de som var gästkritiker eller de som har jobbat själva i yrket ett tag så känns det som om de kunde tillföra mer." – M

I intervjuerna genomsyrar en slags bild av den yrkesverksamma som den riktiga landskapsarkitekten, i jämförelse med institutionens egna lärare. Att branschfolk kommer in och handleder studenterna på detta vis skapar givetvis en stark koppling mellan arbetsmarknad, institution och direkt; studenterna. Studenterna möter på så vis sina framtida arbetsplatser. Ingen av deltagarna nämnde intresse eller möjligheten att efter utbildningen fortsätta inom det akademiska. Nästan alla deltagare såg sin yrkesframtid som projekterande landskapsarkitekter på konsultbyråer, vilket också visar sig vara verkligheten för de som nu är arbetsaktiva. Det är också dessa arbetsplatser gästkritikerna i hög grad kommer ifrån. Det säger sig självt att närvaron av dessa därmed påverkar studenterna i stor utsträckning.

"Där fick man nog lite den här förankringen med yrkesvärlden. Att man liksom wow det är såbär det är att jobba." – T

Närvaron av de yrkesverksamma blir en direkt bild av hur en landskapsarkitekt arbetar, tänker och i viss mån är. Om bilden innan varit diffus så får studenterna tillfälle att vid dessa tillfällen skapa sig en tydligare sådan. Flera av deltagarna reflekterar kring gästkritikernas inblandning i studiekurserna och minns det som inspirerande och att det gav förhoppningar om arbetslivet. I samtal med T framkommer det dock att det i sig inte bara är problemfritt. Hon säger: "Fast då kanske man också målar upp en stor och spännande bild utav det som kanske sen sprack lite.." Hon fortsätter: "Det kan ju också vara för att de kände att när de kom till skolan så fick de välja ut sin sida liksom. Där det inte var någon press gällande pengar.." Den sida

de väljer ut kanske inte är helt representativ för rollen de agerar i yrkeslivet. Snarare presenteras en slags idealbild av yrkesrollen. Gästkritikern har dels inget ansvar för det formella i kurserna och uppgifterna i sig har inga ekonomiska förutsättningar eller en given beställare att förhålla sig till. Gästkritikern har således ett utrymme att fokusera på det denne är intresserad av. Vilket med detta i åtanke kan te sig som att de har ett utrymme att leva ut den mer konstnärliga sidan, att hänge sig *gestaltaren* och att på så viss få agera i linje med arkitektens *illusio*.

Genom deltagarnas redogörelser går det att dra en parallell mellan det som under utbildningen går under termerna struktur och formalia och i arbetslivet som ekonomi och beställare. Den konstnärliga biten är själva gestaltandet och ju mindre krav från andra håll desto mer utrymme skapas det för den. Det relaterar tydligt till de resultat som kom fram i MacKinnon's studie på arkitektstudenter där det framkommer att den enda egenskap som bevisligen går att koppla till framgång är förnekelse av finansiell ekonomi. (Stevens, G. 1998) Således framkommer det en tendens hos såväl gästkritikerna som deltagarna att vilja få mer utrymme för det mer renodlat gestaltandet, vilket ställer formalia, pengar och beställare som en barriär. Det framkommer inte att alla upplever att de har hundra procentigt utvecklad konstnärlig sida men det blir tydligt att det finns en önskan att kunna utveckla den vid sidan av mer. En tendens som går i linje med det som framkommer i Pagets studie och likväl i Stevens iakttagelser. Det vill säga att det finns i sig en inneboende status att ställa sig över ekonomi och formaliteter. Något som informellt influerar studenterna under utbildningen, men likväl under arbetslivet. Det blir tydligt att den roll gästkritikern visar upp representerar väl den roll deltagarna uttrycker som idealet och den roll de vill identifiera sig som. Således uppstår en upplevd motsättning mellan gästkritikernas förhållningssätt och de kursansvarigas. En motsättning som smittar av sig på deltagarnas syn hur kurserna bör vara uppbyggda men även på rollen i ett större sammanhang.

Sammanhang, tillhörighet och status

"Att universitetet inte ligger i framkant, det kan man vara säker på" – N

SLU som universitet spelar en relativt stor roll som en identitetsavgörande faktor. Flera deltagare upplever å ena sidan att Landskapsarkitektprogrammet upplevs åsidosatt och att universitetet har en betydligt starkare förankring i de andra utbildningarna och programmen. Det framställs däremot inte som något direkt önskvärt, att få en tydligare förankring på SLU. Vid frågan om det är tydligt vilka som läser vad menar alla deltagare att det var uppenbart vilka som läser landskap och vilka som läser något annat program på SLU. Det porträtteras en bild av att landskaps-

arkitektstudenterna är åsidosatta, något som bitvis verkar vara självvalt. A beskriver: ”Och jag vet inte om det blir extra speciellt eftersom vi går på en skola där vi inte har så mycket att göra med de andra, vi både är lite för oss själva men vi ska också vara det, till exempel i förhållande eller i relation till kåren. För det är väl en sån där grej, det har aldrig ansetts som något coolt att vara engagerad i kåren på SLU.” Det framkommer mellan raderna att varför det inte är viktigt att engagera sig i kåren, eller varför man helst inte ska det har att göra med dess starka prägel av SLU. A fortsätter att reflektera kring liknande engagemang i förhållande till universitetet: ”Jo men om man fick välja så var det väl då arkitektstudenterna, klart mycket coolare, om man nu skulle ägna sig åt någonting”.. ”*skratt* Man kanske helst ska vara lite sådär lagom obrydd.”

”Det har sitt sätt att premiera vissa kurser och attribut” - O

Det finns en gemensam uppfattning om vad SLU står för även om det inte riktigt uttrycks exakt vad det är. Det framkommer en tydlig bild av att SLU som universitet präglar institutionen och utbildningen och att det finns en slags motsättning i detta i förhållande till det som studenterna tycker att utbildningen borde kunna stå för.

”Hade skolan haft en bättre koppling till andra designutbildningar hade det kunnat vara annorlunda” - A

Det finns en utbredd önskan om att programmet borde ha bättre koppling till andra design- och arkitekturutbildningar. Bättre koppling både socialt och geografiskt. A menar nämligen att universitetets geografiska läge är ett problem och säger skämtsamt ”Det känns ibland som att vi sitter i en container i skogen”.

”Eller vi får ju iofs en arkitektutbildning och det i sig är ju väldigt värdefullt.” - N

I frågan om huruvida deltagarna har upplevt att de fått en större tillhörighet till ett arkitektur- och designsammanhang så är det många som menar att det har de. Det uttrycks att det snarare vore konstigt om det inte blev så. Med sin titel –*arkitekt* öppnas dörrar till större sammanhang. Både yrkesmässiga och privata. Två av deltagarna tar upp sitt engagemang i Sveriges Arkitekter och menar att det har varit betydande. De båda uttrycker att deras känsla av tillhörighet i ett större sammanhang har främst med det att göra och inte med SLU som institution, vilket poängteras starkt. Även T tar upp yttre influenser som seminarier likt

Oyster som viktiga aspekter. Där man, enligt henne, får ta del av nyskapande och spännande arkitektur och menar att detta är mycket inspirerande. Där samlas främst landskapsarkitekter och andra med intresse eller koppling till landskapsarkitektur och tillhörande frågor.

Det är egentligen ingen som verkar ha tänkt vidare mycket på sammanhang och tillhörighet, i alla fall inte i bokstavliga termer. Utan snarare framkommer det en syn på att de "bara" har hamnat där de är, i ett sammanhang som nu är vardag och lätt tas för givet. Det som om något framkommer som typiskt är snarare det samma som går igen genom hela intervjuerna – en slags distinktion mellan sammanhanget universitetet erbjuder och det (mer attraktiva) sammanhang som tydligare har en koppling till arkitektur och design, vilket bland annat det praktiska arbetslivet anses vara en del av.

"Det var på grund av Sveriges Arkitekter, och inte av skolan, det vill jag verkligen poängtera!" – A

Rollkonflikten och motsättnings betydelse för varandet

"Det är upp till var och en att bestämma vad och vem man själv vill vara som landskapsarkitekt."

– O

Genomgående i alla intervjuer är de tydliga motsättningar som porträtteras mellan hur deltagarna ser på rollen, sig själva, på yrket och vad de upplever att såväl utbildningen som arbetet står för. Det uppkommer en tydlig motsättning mellan de mer vetenskapligt lagda kurserna och studioskurserna. Mellan regler och frihet. Mellan funktion och konst. Motsättningar mellan lärare bundna till institutionen och yrkesverksamma konsulter. Mellan universitetet och andra arkitekturskolor. Mellan landskapsarkitekten och arkitekten. Mellan det formella och det informella. Motsättningen är den främsta gemensamma nämnaren och det är i dessa som det riktigt formativa kan utläsas. Måhända att det inte är vidare märkligt. I motsättningen forceras de att ta ställning eftersom vem de vill vara, vem de förväntas vara och vems varande de får utrymme att skapa inte helt enkelt går ihop. Att bestämma en sida av myntet sätter en i opposition mot det andra. Kanske är det först i opposition vi framträder och kan identifiera oss.

Likt Repstad som menar att en diffus roll kan ge upphov till en rollkonflikt hos den enskilda individen så går det på många sätt att uttyda att just rollen som landskapsarkitekt är diffus för såväl gemeneman men också för de som invigs till den. Diffus i den mån att den är bred och tydligt öppnar upp för olika typer av tolkningar. Trots möjlighet till fria tolkningar så blir det tydligt att deltagarna delar i mångt och mycket en liknande sådan av rol-

len, en tolkning som även verkar stämma överens med den som de yrkesverksamma de möter under utbildningen uppvisar. En tolkning som ger upphov till en inre konflikt då den inte får utrymme att existera fritt då rollen ofta behöver modifieras efter kunder, budget och formalia. En tolkning som baseras just på en motsättning. En motsättning mellan en verklighet som består av regler och förhållningssätt man inte alltid vill förhålla sig till. Att veta vad man tror är rätt och att samtidigt behöva ge vika åt det skapar såklart betydande känslor hos individen. När man kopplar en roll och dess egenskaper till sig själv så pass så kan det såklart tendera att uppstå en känsla av att inte bara ge vika åt sin expertis utan åt sin person, i de fallen de upplever krav att agera på ett annat sätt. Att vika bort från det man uppfattar vara rätt förhållningssätt, och därmed det man vill identifiera sig som skapar tydligt en slags inre rollkonflikt. En rollkonflikt som i sig visar upp sig som ett beteende, ett tydligt beteende deltagarna skapar sig under utbildningen. Ett beteende kopplat rollen.

Sista akten; resonemang och slutsatser

Klart och gjort. Helt ensam var jag inte. Under samtalen uppdagades liknande redogörelser efter varandra. Motsättningar i tyckande. Paradoxer och frustration kring utbildningen men också hoppfullhet och ett högt värderande av deras numera titulerande yrkesjag. Jag vill inte påstå att jag blev helt förvånad då misstankarna ändå hunnit växa i mig. Att det däremot skulle visa sig i så stor utsträckning kom däremot som en smärre överraskning. En överraskande känsla jag sen fick lov att granska. Det var trots allt ändå jag som valt vilka som skulle delta vilket jag gång på gång fick påminna mig själv om för att inte råka dra förhastade slutsatser. Med den självmedvetenheten kunde jag däremot vidare konstatera – mina erfarenheter nu tillsammans med deras gick också igen i det teoretiska material jag tagit del av. Samtalen kunde med andra ord inte ses som representativa i sig men dess besläktade karaktär med den valda teorin gav mig insikter, funderingar och vidare resonemang som här följer.

En nedvärderad roll med mycket stolthet

Deltagarnas erfarenheter från universitetstiden och att lära sig rollen som landskapsarkitekt är i mångt och mycket lika. Från att de valde att söka utbildningen till där de är idag – aktiva som verksamma landskapsarkitekter. Ingen verkar exakt kunna sätta ord på vad rollen bokstavligt är, utan snarare sätter de ord på vad den inte är och i synnerhet på vad den borde vara.

Beskrivningarna av rollen går delvis igen i det som Paget uppmärksammade i sina intervjuer med verksamma landskapsarkitekter 2008. Det visar sig som en slags tendens att uttrycka ett betydligt värde av yrket och utbildningen samtidigt som ett visst mindervärdeskomplex lyser igenom. Mindervärdeskomplexet verkar bitvis bero på en slags osäkerhet kring vad landskapsarkitekten egentligen gör men också en osäkerhet gällande relationen till andra professioner och i synnerhet till andra arkitekter. Relationen framstår bitvis som komplicerad, utifrån landskapsarkitektens perspektiv, där det råder en slags kamp om makt samtidigt som samarbetet professionerna emellan också verkar ses som essentiellt. Det blir en slags balansgång mellan att ta avstånd och samtidigt skapa närhet. Oavsett om mindervärdeskomplexet beror på relationen till andra arkitekter eller inte så är det just ett nedvärderande synsätt som kommer igen i all den redovisade teorin gällande landskapsarkitektens yrkesroll. Det porträtteras i olika termer och för att nämna några så beskriver Paget dels det som ovannämnt ett mindervärdeskomplex och utöver det som en utbredd ambivalens (Paget, S. 2008), Albert Fein som bokstavligt en nedvärderande syn på sin egen yrkesroll (Fein & Crespi 1977) och Eckerberg uttrycker en märkbar förvirring och dålig självkänsla hos landskapsarkitektstudenterna. (Eckerberg, K. 2004) Alsawadi menar i sin tur att denna nedvärderande syn inte längre är rådande och hänvisar till de resultat hennes intervjuer gav. Rent konkret framkommer det i hennes arbete ett utbredd positivt jakande till rollen och utbildningen vilket i sin tur tolkas som att studenterna är självsäkra i sin roll. (Alsawadi, M. 2018) Jakandet och upphöjandet som ett tydligt genomgående beteende diskuteras inte vidare strukturellt- eller kontextuellt djupgående. Även i detta arbete framkommer jakandet som en genomgående tendens men det blir tydligt att detta skiftar beroende på perspektivet deltagarna svarar utifrån. När studenterna får fritt prata om rollen och yrket utifrån egna värderingar och synsätt på vad de vill och tycker att yrket och utbildningen borde vara framkommer tydligt positiva bilder men när de blandar in reella perspektiv på hur detta ter sig, enligt dem, i dagens läge framkommer en större osäkerhet och i viss mån ett utbrett missnöje. I Alsawadis arbete verkar det sna-

rare ges mer utrymme för studenterna och de yrkesverksamma att själva få ge *sin* bild av yrket vilket nog inte bör ses som en strukturell och generaliserade bild av rollen utan snarare som ett porträtt på landskapsarkitekternas inneboende tro och förhoppningar på yrkets potentiella vikt. Det ska poängteras att Alsawadis arbete är ett av de senaste publicerade inom ämnet vilket därmed kan tolkas som mer aktuellt. Det framkommer däremot indikationer på att de strukturer som enligt äldre material påverkar exempelvis landskapsarkitektens självkänsla även påverkar studenter och yrkesverksamma idag men att det går att få olika resultat utifrån vilket perspektiv resonemangen kommer ifrån. Den ambivalens som Paget iakttar 2008 bygger just på ett utbrett jakande men i kombination med en viss nedvärderande syn, främst baserat på en enligt henne spänd relation till omgivande yrkesgrupper. Då det till synes goda självförtroendet som Alsawadi understryker främst baseras på perspektiv och frågor utifrån deras egen (landskapsarkitektens) syn på rollens potential följer oundvikligt ett frågetecken gällande hur resultatet hade trott sig om frågorna nyanserats så att de berörda fått resonera kring rollen utifrån andra perspektiv än endast deras egen syn på vad yrket kan och borde vara.

Arkitekten och konstnärligt hyllande

Trots ett visst avståndstagande så relaterar flera av deltagarnas erfarenheter till de beteenden och rådande sociala strukturer som Stevens med flera beskriver som typiska för byggnadsarkitekter. Det kan kortfattat och förenklat beskrivas som en slags negation till formalia och finansiell ekonomi samt det irreversibla hyllandet av konstnärlighet vilket genererar en fåtalig elit som sätter riktning för en hel kår. Som Albertsen uttrycker; ”de arkitekter som uppnår konstnärlig stjärnstatus må vara fåtaliga men de anger kursen för de övriga.” (Albertsen, N. 1998. S. 381)

Det konstnärliga verkar vara det som historiskt sätt och än idag distanserar professionen som arkitekt från andra mer tekniska yrken och dess inblandning av det sistnämnda det som distanserar det från mer renodlat konstnärliga professioner. Hos landskapsarkitekten verkar detta inte vara fullt lika etablerat och måhända vara så att dessa aspekter är något som förändrats även hos byggnadsarkitekterna då viss teori i fråga har ett antal år på nacken. För att tolka Bourdieu så det är just själva strukturen, som dessa aspekter bara är en del av, som snarare är av värde att skapa förståelse för då det är denna som är det egentliga fasta. Rådande och guidande ideal och kunskaper är i sig föränderliga och det blir således missvisande att endast studera dessa då de i sig representerar något tillfälligt och inte hur de opererar i ett större system. (Bourdieu, P. 1996)

Den struktur som Stevens uppmärksammar hos arkitekten, analyserad utifrån ett Bourdieuskt perspektiv, och hur den, när boken skrevs, yttrar sig är något som även ver-

kar influera landskapsarkitekten. Det yttrar sig en slags motsättande relation mellan det mer vetenskapliga och det konstnärliga. Prak belyser detta fenomen utifrån motpolerna - tekniskt och konstnärligt (Prak 1982 se Albertsen, N. 1998) där det konstnärliga uttrycks bringa mer status vilket skapar en tydlig hierarki. (Albertsen, N. 1998) Oavsett vad den enskilda individen själv anser riktigt så framkommer det även i landskapsarkitektens fält att det konstnärliga och rena gestaltandet är mer statusbringande. (Paget, S. 2008)

Så nära men ändå så långt bort; det symboliska kapitalet

Trots att det konstnärliga och subjektiva går igen hos flera som något eftersträvansvärt och stimulerande framkommer det indikationer som pekar på att det symboliska kapitalet för landskapsarkitekter inte är renodlat artistiskt, så som det mer eller mindre framkommer i Stevens och Albertsens redogörelser. Oavsett hur det skiljer sig är det som ett fenomen inte vidare förvånande. Skulle landskapsarkitekterna helt anamma samma struktur och därav sträva efter samma symboliska kapital riskerar det att skapa en konkurrenssituation professionerna emellan. Med det sagt behöver det heller inte betyda att landskapsarkitekterna skulle göra det om fallet vore annat. Professionen tar delvis avstamp ur den traditionella byggnadsarkitekturen men relaterar också till andra discipliner vilket Paget sammanfattat beskriver som "den biologiska ingenjörskonsten". (Paget, S. 2008 S.185)

Det symboliska kapitalet för landskapsarkitekten framställs istället som delvis konstnärligt men infiltreras av och kombineras med andra beskrivningar och värderingar mer unikt för landskapsarkitektens fält. I intervjuerna och den redovisade teorin uttrycks det i olika termer men framställs sällan som helt renodlat. Beskrivande ord som kommit upp är bland andra; "grönt", "generalist", "mellanrum", "helhet", "hållbarhet" och "översikt". Utan ett säregt symboliskt kapital är det svårare att hävda autonomi inom ett fält vilket i sin tur försvårar för professionen/fältet att bli erkänd som oundgänglig i sin samhällsenliga funktion. Professionen landskapsarkitekt saknar med andra ord inte ett eget symboliskt kapital men genom att det uttrycks och upplevs hos många (såväl yrkesverksamma, studerande, närliggande professioner och allmänheten i stort) som diffust påverkar det antagligen professionens upplevda exklusivitet. Vilket i sin tur bevisligen påverkar den enskilda individen som tar sig an rollen inom fältet.

Det faktiska görandet

Trots att det inte porträtteras några exakta strukturella motpoler i likhet Praks *tekniskt* och *konstnärligt* verkar det ändå vara i ett slags mellanrum deltagarna identifierar sig själva. Hur de identifierar sig med rollen syns mest i vilka värderingar de associerar med rollen och i synnerhet i hur de uttrycker vad som *inte* är rätt och representativt.

I relation till de fyra typrollerna, *gestaltaren*, *kommunikatören*, *växtkännaren/teknikern* och *förvaltaren*, som Paget myntar porträtterar även hon två dikotomier vilka skulle kunna påstås representera landskapsarkitektens egna motpoler. Hon beskriver dem som ”Kreativ – passiv” samt ”allsmäktig – undergiven”. Det är inte några benämningar som glasklart går att applicera på intervjuerna i detta arbete men hierarkin som dessa skapar i förhållande till typrollerna går i sig tydligt att applicera. En hierarki som pekar på att rollen *gestaltaren* (vilken representerar *den kreative*) inbringar status i högre grad än de andra typrollerna. *Gestaltaren* eller *den kreative* indikerar därmed ett slags symboliskt kapital och beskrivs i sig som den som i synnerhet hänger sig konstnärligt gestaltande med stort fokus på designprocesser. (Paget, S. 2008)

Den diffushet som uttrycks råda gällande rollen verkar göra det hela komplicerat. Struktur och beteende går förvisso igen i andra arkitekturdiscipliner eller för den sakens skull inom andra kulturellt utövande yrken men trots det verkar det inte skapa lika stora frågetecken hos gemene man. Det skulle kunna förklaras med att det finns en mer utbredd stereotyp bild av dessa yrken som grundar sig i en mer etablerad tydlighet kring vad görandet i dessa yrken handlar om. Arkitektens görande förknippas med byggnader, musikerns med musik och författarens med böcker. Generaliseringar som utelämnar mycket men i sin förenkling verkar de tendera att underbygga förutfattade bilder hos allmänheten. Förvånansvärt få, och heller inte jag själv, nämner något så konkret som den yttre miljön eller endast ordet ”utomhus” i förhållande till landskapsarkitekten och själva görandet.

En formbar roll; myt eller sanning?

Ytterligare något som tydligt framkommer är en utbredd syn på yrket som formbart. Som O uttrycker; ”Det är upp till var och en att bestämma vad och vem man vill vara som landskapsarkitekt”. Det verkar råda en slags syn på att det är upp till var och en att forma yrket och rollen till vad personen ifråga vill. Måhända att det stämmer, eller likväl inte, men det uppdagas här en slags paradox. Formbarheten kan ses som en förlängning av den upplevda bredden och komplexiteten yrket vilar på. Trots det verkar det råda en gemensam bild att branschen är homogen, att de flesta jobbar efter liknande metoder och att det saknas utrymme att skapa egna sätt att göra något på. Paget uppmärksammar även hon detta och förklarar att landskapsarkitekten ofta ”faller tillbaka på gamla beprövade metoder”. (Paget, S. 2008 S.4) Vidare i hennes studie framkommer det hur deltagarna hade en tendens att se utbildningen som ”ett körkort till den egna yrkesutvecklingen”. (Paget, S. 2008 S. Det går i linje med Alswadi som uttrycker ”Det finns inte bara en bild av vad en landskapsarkitekt är. Det är upp till var och en att forma sig till den landskapsarkitekt man vill vara”. (Alswadi, M. 2018. S.4) Likväl Olsson po-

ängterar osäkerheten som en möjlighet att forma rollen. (Olsson, H. 2008). Att göra som man vill låter nog hos många positivt men med ovannämnda sagt så uppstår ett oundvikligt frågetecken kring hur formbar rollen som landskapsarkitekt egentligen är. De flesta av deltagarna jobbar idag på konsultföretag och deras erfarenheter av såväl universitetet som arbetslivet liknar varandra vilket snarare ger sken av ett yrke som förhållandevis likt. Trots dessa likheter så kvarstår ändå faktumet att ingen riktigt lyckas uttrycka vad rollen som landskapsarkitekt är eller bottnar i. Det blir ett slags diffust ”samma” alla hänger sig. För att kunna omforma en roll menar Resptad att individen bör vara väl introducerad till rollen och att den i sin tur är väldefinierad. (Repstad, P. 2005) Det verkar här finnas en grundlig svårighet hos landskapsarkitekten. Då det inte är helt tydligt vad det är man formar blir givetvis själva formandet i sig svårt.

Att se kunskap som något objektivt och statiskt hävdar Freidson vara en förlegad bild. Kunskap är direkt påverkad av individen som studerar och vidare framför den. Kunskap bör istället lämpligen tolkas som en representation av en individs handlande och agerande. Således är kunskap kontextbaserad och föränderlig. (Freidson, E. 1986) Kunskap, dess uppkomst, agerande, handlande och i förlängningen språk blir således starkt kopplade. I ett socialt fält a lá Bourideu skulle dessa tillsammans kunna ses som en representation av dess habitus och symboliska kapital. Landskapsarkitektens kunskaper, eller likväl teorier, som professionen grundar sig i verkar vara svårt att greppa för gemene man och även den professionella inom fältet. Det leder till ett kollektivt handlande och agerande som hos de verksamma individerna framstår som bitvis paradoxalt, motsägelsefullt och ambivalent. I sin tur bygger det ett språk som blir svårtolkat och skapar frågetecken. Frågetecken som spär på landskapsarkitektens tveksamheter till vem denne är och vad denne egentligen kan. Det uppdragas här en ond cirkel. Vilket relaterar till det Molander menar med att upplevd låg status har en tendens att lägga sig som en barriär för individens och gruppens kunskap och att det är först med ökad förståelse för det man kan som det möjliggörs reflektion i sitt agerande. (Molander, B. 1996)

Byggnadsarkitektens fält är likväl tudelad i sina kunskaper/teorier och uppvisar ett strukturellt oppositionellt ställningstagande mellan dessa men trots det lyckas fältet erhålla en relativ outhärlig position. Det kan ha att göra med dess gedigna historia och tydliga relation till det artistiska, som även i samhället i stort bringar status. Det som däremot kan vara av värde att fråga sig är huruvida arkitektens kunskap utåt representeras som oppositionell och tudelad i sin natur eller om den hos gemene man rätt och slätt tolkas som kunskap om hur man gestaltar ett hus, eller om än simplare – *ritar ett hus*. Huruvida det krävs olika kunskaper och att det finns olika sätt i olika skeden att göra det på är nog inte förvånande för ens den oinvidge. Det finns här en viss indikation på att landskapsarkitekten saknar en bit i sitt

led. Det vill säga att våga landa i att kunskapen om att gestalta den yttre miljön i sig är tillräckligt exklusiv i sin enkelhet. Gestaltandet av den yttre miljön skulle kunna beskrivas representera kontextens inramande gränser. Helt fritt och tolkbart är nog egentligen inte yrket och den tillhörande rollen, utan det sker inom ramar. Ramar som nog vinner på att vara enkla och robusta i sin natur, och därmed begripliga. Kanske är det den yttersta gränsdragningen som är av största vikt att skapa tydlighet kring, inom vilken det sedan finns utrymme att göra olika på. Att professionen inte är fullt lika etablerad som arkitekt och att frågetecken därav ramar in gällande vad och vem en landskapsarkitekt är kanske således egentligen bör vara en fråga om enkelhet och tålmod, och inte om att skapa ytterligare ett par otydliga definitioner.

Det finns säkerligen olika sätt att göra något på, olika metoder att ta till och varierande tillvägagångssätt. Huruvida det ena är ”rätt” eller ”fel” är däremot subjektivt, kontextuellt och rent individualistiskt. Med det sagt kan det säkert ändå finnas ett syfte att upprätthålla en sådan struktur, där individen navigerar genom att hänga sig en sida, ställer sig emot en annan och utifrån det argumenterar för sin sak. Landskapsarkitekten kan således fortsätta att ställa sig i opposition och argumentera för hur detta borde göras men först kanske denne med flera bör landa i ett enkelt, gemensamt och inte så värderande svar till – vad är det egentligen som i sin ytterlighet görs?

Slutsatser

Det går givetvis att applicera intervjuerna och materialet i detta arbete på olika förklaringsmodeller och teorier. Vilket säkerligen skulle kunna medföra olika typer av resultat. Det detta material framförallt påvisar är tendenser och strukturer som påverkar studenters inlärning och indoktrinering. Något som sker informellt och oftast helt i det tysta. Ibland förklätt som sanningar. Sanningar som ställs i opposition mot andra sanningar. Vilka ibland även ställs mot varandra inom en och samma individ. Avsikten är egentligen inte att påstå att det är lönlöst eller dåligt att försöka specificera landskapsarkitekts kunskaper och teorier (och därmed förtydliga ett symboliskt kapital) men däremot bör oppositionen som ett beteende i denna fråga belysas. Antagligen finns det två sidor av myntet och jag är beredd att hålla med Stevens att huruvida någon sida har rätt eller fel är att ge sig in i en diskussion utan slut. Oppositionen är ofrånkomlig. Att ställa sig mot något är att påvisa vem man är och förstärka det man tror på. Jag påstår därför inte att oppositionen inte fyller en funktion men jag menar att vi förblindar oss om vi tar oss an diskussionen med ett syfte att kora en vinnare.

Jag ser huvudsakligen två aspekter som värda att beakta i allt detta. Dels det uppenbara behovet att skapa en medvetenhet kring dessa strukturer och beteenden. Så att grup-

pen och individen kan få viss självinsikt i varför vi agerar, tycker och handlar som vi gör. Ytterligare ser jag det av vikt att istället för att sätta nya luddiga ord på yrket, nya epitet som "mellanrummets mästare" eller "spindeln i nätet" att landskapsarkitekterna själva bör landa och känna sig självsäkra i det vi faktiskt gör. Vilket jag menar i grund och botten handlar om att gestalta den yttre miljön. Den yttre miljön är givetvis bred, komplex och varierande. Den kan analyseras, planeras, gestaltas och förvaltas. Den kan vara befintlig och obefintlig. Den kan abstraheras som likväl konkretiseras. Den kan vara god, ond, fin eller ful. Hård, grå, grön eller skön. Den kräver helt enkelt olika angreppssätt och dessa bör antagligen alla få utrymme att utvecklas. Således menar jag att de redogörelser deltagarna ger också kan ses som redogörelser för hur vissa av de sätten inte ges utrymme för på utbildningen. I det fallet utrymme för ett mer fritt och konstnärligt utforskande.

Vilka erfarenheter har studenter av att lära sig rollen som landskapsarkitekt? Så löd frågan som detta arbete ämnat försöka besvara. Att lära sig rollen som professionell landskapsarkitekt kan utan underdrift beskrivas som en för många krokig, vacklande och snårig väg. För att rätta upp detta räcker det givetvis inte bara med att skapa förståelse och medvetenhet kring erfarenheten av att lära sig en roll. Medvetenheten kan skapa självinsikter kring hur en lär sig och vart ifrån ens avsikter och drivkrafter kommer ifrån. Självmedvetenhet kring sociala strukturer inom arkitekturen skulle säkerligen kunna förklara tendenser som oppositionellt ställningstagande och för vissa ett starkt hävdande av mer utrymme till konstnärligt utövande. Däremot skulle denna önskan och behov antagligen inte bara därför försvinna. Vissa delar av hur vi agerar och beter oss går givetvis att förklara med sociologiska strukturer men likväl finns det nog vissa drivkrafter som inte ska förminska bara på grund av en möjlig social hierarki. Önskan om mer utrymme för friare kurser och ett mer konstnärligt angreppssätt uppkommer antagligen dels av någras inre drivkraft sen innan, hos vissa som uppkommen när de bekantat sig med utbildningen och hos andra men säkerligen ett fåtal endast för att de lär sig och bli påverkade av sociala strukturer och status. Med stor sannolikhet sker dessa säkert parallellt i en och samma person. Vilket leder till fortsatt obesvarade frågor kring huruvida studenternas uppfattning av bristande utrymme för vissa delar av utbildningen bör tillgodoses eller inte. Ska en krokig väg rätas upp för att få vissa av studenterna representerade i detta arbete att trivas och känna sig stimulerade eller ska den rätas upp genom att skapa tydlighet kring att utbildningen inte bör vara så som de fått bilden av? Oavsett vilket bör en mer utbred tydlighet finnas så att studenterna mer medvetet kan få ta ställning till utbildningen, yrket och en möjlig framtida yrkesroll.

För att kunna spåna kring hur utbildningen bör struktureras och vilka behov som ska tillgodoses leder det oundvikligt till en än större diskussion kring det

övergripande syftet med landskapsarkitektur i samhället och i en förlängning vad (landskaps)arkitektonisk kvalitet egentligen är, vad den bör vara och hur den uppkommer. Antagligen skriver de flesta bekantade med yrket under på att arkitektur överlag bör baseras på både vetenskap och konstnärlig praktik. Hur kan då båda dessa sidor ges utrymme utan att skapa motsättningar och hur skapar man likvärdigt med utrymme samtidigt som det säkerställs granskningsbar kvalitet på programmet och därmed grundar för professionell autonomi? Vem bär ansvaret för detta och hur ska det gå till?

Bredden som yrket uttrycks vila på är det som i grund och botten lockar många att söka utbildningen. Utbildningens struktur är säkert tänkt att just tillgodose och representera detta men det verkar som om breddens olika delar har en tendens att ställas mot varandra istället för att tillsammans skapa synergistiska samband. Genom egna erfarenheter tillsammans med utsagor från andra studenter kan jag konstatera att utbildningens bredd i stor uträkning varit uppbyggd av kurser separerade från varandra. Istället för att skapa sig en bild av hur olika teorier kan länkas ihop ställs dessa mot varandra där det ena upplevs som nödvändigt- och till och med ibland onödigt ont medan det andra som nödvändigt gott. De flesta söker jobb med hjälp av portfolio där studenten visar upp ett antal gestaltungsprojekt. Dessa projekt skapas under studioskurser och dess popularitet kan även förklaras utifrån det. Att flera och däribland jag själv önskar mer utrymme till ett mer fritt skapande bör heller inte ses som om vi önskar det i avsaknad av andra teorier. A uttrycker till och med att de icke studiobaserade kurserna var roliga men att det handlar om en prioriteringsfråga. Det indikerar att det snarare endast är under studioskurserna som ett mer kreativt tänk appliceras i kombination med att de kurserna upplevs representera bäst landskapsarkitektens yrke. Samtidigt är studioskurserna i sig hårt kritiserade där studenterna anser att utrymmet även där är knappt och att istället för att uppmanas skapa unika och innovativa projekt så rör de sig mot homogenitet på grund av en för formell kravställning. Med detta sagt tror jag det vore värdefullt att hitta sätt att snarare länka ihop kurser där de mer teoretiska kurserna istället appliceras på och i samband med studioprojekt. Istället för separerade kurser är jag nyfiken på hur större projektblock mer tydligt baserade på såväl teori som praktik skulle te sig. Genom att jobba parallellt med mer handfasta kunskaper, rent teoretiskt baserade teorier och mer fritt gestaltande tror jag att studenter lättare kommer kunna upprätthålla en lust till breddens olika delar. Jag ser det av värde strukturera kurser där det subjektiva ges utrymme genom mer frihet och tolkning, där förväntningarna på innovation till och med kan förstärkas vilket i sig bör underlättas genom tillämpning av parallellt utlärd teorier och kunskaper. Jag tror inte att det är en sanning i sig att gestaltning ensamt och i avsaknad av annan

teori är kreativt stimulerande utan att det snarare handlar om att skapa ett kreativt och lustfyllt sätt att likväl applicera teori på praktik. På så vis kan studenter förhoppningsvis istället få upp ögonen för ”det andra” genom att de själva lättare kan dra egna kopplingar mellan dessa.

Det bidrar såklart till en fråga om hur denna typ av upplägg ska bedrivas och hur bedömer man slutresultat av kurser som kanske plötsligt tar sig vitt skilda uttryck. Däremot bör en fråga sig om inte dessa vitt skilda uttryck också bör vara något att sträva efter om bredden av yrket på riktigt ska representeras. Som konkretisering ser jag hur exempelvis ämnen som formlära, växtlära, hydrologi och ekologi med fördel skulle kunna inkluderas i större studiprojekt kurser mer än vad de gör idag. Den gestaltande delen eller själva projektets övergripande mål bör i sig med fördel vara friare och mer tolkningsbara. Teorier och kunskaper som lärs ut parallellt i samband med detta kan istället mer handfast ses som redskap och palleter att inkludera i projektet. Genom det tror jag att studenter lättare kan ta till sig kunskaper och se dess potentiella användning. Jag hör och ser att detta kan tas emot med ett ”lätt att säga”. Självklart måste vissa kunskaper och färdigheter säkerställas genom mätbara resultat som tentor och krav på formalia. Jag ser däremot ingen motsättning i det. Kurser kan struktureras i delar som löper parallellt med varandra. Där studenten exempelvis får beta av vissa hårda fakta, får lära sig upprätta formella ritningar, parallellt övades av friare skisstekniker samtidigt som detta ställs i relation till ett pågående större projekt. Projekt som självklart behöver vissa riktlinjer men med större utrymme för egen tolkning där studenten kan hämta inspiration och verktyg från de olika momenten de parallellt tar sig igenom. Det skulle kunna resultera i en spännande bredd av slutresultat där även dessa i sig bidrar till kunskapsinläring när studenterna studerar varandras olika tolkningar av uppgiften och tillämpningar av teori. Genom att tydligare skapa synergistiska länkar mellan ämnen, tekniker och syften tror jag att bredden av yrket på så vis kan göra sig mer rättvist.

Ytterligare problematisering

Precis som Stevens bitvis upplevs cynisk i sitt sätt att granska arkitekturens fält så är jag medveten om att detta arbete även det har en tendens att uppfattas så. Jag menar däremot att cynism är en oundviklig aspekt. Att gå ur sig själv, se på sina egna och andras egenskaper som strukturella och bitvis belysa dessa vid sidan om sin personifierade kontext gör det till generaliseringar. Generaliseringar kan skapa fördomar vilka i sig är cyniska i sin natur. Jag menar däremot att detta är nödvändigt för utan att generalisera och bitvis belysa normativa inriktningar så kommer rollen och dess inneboende egenskaper alltid framstå som luddiga och vaga. Vilket bevisligen tenderar att fungera som en blockerande aspekt

i landskapsarkitektens syn på sitt eget kunnande och som i sig skapar och spär på en ambivalent och nedvärderande självbild hos studerande och verksamma landskapsarkitekter.

Relaterat till cynismen så finns det även en risk att materialet utläses som om deltagarna, filosofiskt sett, inte har en fri vilja och att de endast väljer utifrån redan satt struktur, utifrån status och vad som gagnar dem. Det menar jag inte är fallet utan vad det snarare representerar, oavsett vad som påverkar dem, är en skildring hur strukturen och systemet skapar motsättningar och ibland rena konflikter i individerna som försvårar en fri sikt. De går säkert att med en större urvalsgrupp hitta liknande resonemang som förs från de studenter som kanske snarare rör sig i linje med det som deltagarna här uttrycker att universitetet står för. Poängen blir således att oavsett vad som gör att någon ”väljer” en riktning så verkar det finnas olika utrymme att utveckla det väl valda. När två läger presenteras som sanningar och inte som en del av en struktur med en tillhörande ödmjukhet kring att båda egentligen kan existera samtidigt så tar diskussionen i fråga, och det som i detta fall skapar rollkonflikter, över. Att navigera utifrån identitet sker antagligen alltid och är säkerligen ett mänskligt beteende. Jag menar däremot att det är synd om kontexten ifråga är pass svårnavigerad att fokuset främst landar i att försöka tyda en roll för att utifrån det bestämma vem man är och inte där det kanske bör landa. Det jag vill påstå är själva kunskapsinläringen, processandet och skapandet.

Då intervjuerna sammanfogats till ett *narrativt kollage*, baserat på generella likheter, förringas givetvis den rena personifierade dimensionen men trots ett generaliserat perspektiv är urvalet för snävt för att kunna tolkas som normativt för hela programmet, något som ytterligare problematiseras under metodbeskrivningen. Materialet bör således inte läsas som hundraprocentigt representativt och heller inte som rena personporträtt av sex studerande landskapsarkitekter. Vad materialet däremot visar är en struktur som går att utläsa ur dessa sex studenters redogörelser av deras erfarenheter att lära sig yrkesrollen som landskapsarkitekt. En struktur som tydligt relaterar till annat skrivet om roller, professioner, arkitekter och landskapsarkitekter publicerade vid olika tidpunkter. Det i sig belyser något som bör tas på allvar om behovet finns att utveckla såväl professionen som utbildningen. För såväl gruppen som individen.

Epilog

Trots raka och ibland sylvassa frågor från min handledare tillika bollplank försökte jag länge vrida och vända på ord, linjer och tankar för att lyckas landa i något som kunde relatera till ursprunget. Det vill säga något som gav vatten på min kvarn gällande den upplevda orimligheten i de regler och riktlinjer från universitetet som enligt mig inte lät mig gå den väg jag ansåg vara mest given. Efter mycket om och men kunde jag inte blunda för det uppenbara; det tydliga agerandet som nu uppdagades från mig som student. Oundvikligt började jag fråga mig själv varför jag agerade som jag gjorde, varför jag hade så svårt att acceptera det jag omgavs av och varför jag upplevde ett slags mandat i mitt oppositionella ställningstagande. Med facit hand (läs: många sidor och oändligt räknade timmar senare) ter det hela sig inte vidare märkvärdigt alls. Hur jag agerar, det jag finner engagemang för och de åsikter jag låter definiera mig är givetvis egenskaper tillskrivna mig som egen person men också delvis uppkomna, slipade och anpassade efter de sociala kontexter jag rör mig och hur jag på bästa sätt kan navigera i det. Jag har lärt

mig att koppla mig själva till det jag gör och därmed skapat betydande och värderande känslor kring det. Mitt agerande och i synnerhet oppositionen som beteende blir således ett ställningstagande inte bara gällande vad jag gör utan vem jag är.

Med det sagt står jag här med förvisso berikande insikter men också med nittio sidors text som i sig symboliserar ett arbete som i bästa av världar inte hade behövt skrivas. Jag kan konstatera att trots fem års studier kom det som en frustrerad överraskning för mig när jag insåg att det utrymme jag såg som en självklarhet inte kunde tillgodoses inom ramarna för ett examensarbete. Ett utrymme jag, trots med ett nu lite mer självmedvetet seende, fortfarande önskar att jag hade haft. Huruvida den upplevelsen indikerade då som nu något rätt och riktigt kan inte jag ensamt svara på. Hade däremot de dolda strukturerna utbildningen delvis vilar på varit mer transparenta hade det kunnat göra mig mer medveten om vad jag lärde mig, varför och vad jag därför med rätta kunde förvänta mig.

Jag har tampats med känslan att inte kunna beskriva exakt vad det är jag kan, eller vad det är jag faktiskt gör vilket i förlängningen kopplats till det ovannämnda jaget. Jag vill inte påstå att det nu är helt glasklart. Landskapsarkitekt som yrkesroll må fortfarande vara diffus och mångbottnad. Frågorna lär säkerligen välla in från håll och kanter. Genom ett försök till distans och ett till i början motsträvt neutraliserande av mitt eget tyckande börjar det däremot uppdagas en viss klarhet. Det kanske inte handlar om att jag ska kunna delge exakt vad jag kan, exakt vad jag gör och i det lyckas representera vem jag är. Jag kan nog inte en sak, utan flera saker. I detta fall flera saker inom ett område. Jag har fått tillgång till en kontext där jag får access till olika kunskaper, metoder och tekniker för att komma i mål med det som jag under landskapsarkitekturens mångbottnade namn sysslar med. Att det finns utvecklingspotential inom detta och ett behov att skapa bättre relationer mellan det tudelade är såklart av högt värde men komplexiteten inom landskapsarkitektur och det vi skapar, gör och hur vi agerar sker likväl inom ramar. Vilka i sig för mig nu plötsligt inte alls ter sig så väldigt obegripliga. I den tydlighetens uppvaknande så finner jag det plötsligt lite lättare att navigera. I så väl tanken som i själva görandet.

Källor

Abbot, Andrew. 1988. *The System of Professions – An essay on the division of expert labor*. Chicago: The University of Chicago Press

Albertsen, Niels. (Red) 1998. *Kulturens fält*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos

Alsawadi, Mina. 2018. *Mångfald bland resonemang och studenter: En studie om landskapsarkitektstudenter och landskapsarkitektens yrkesroll*. Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet

Blomgren, Felix. 2010. *Landskapsarkitektstudentens utveckling – studium av projekt 3*. Alnarp : Sveriges Lantbruksuniversitet.

Bourdieu, Pierre. 1996. 8th edition. *Distinction, A Social Critique of the judgement of Taste*. Cambridge: Harvard University Press.

Broadly, Donald. (Eds) 1998. *Kulturens fält*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos

Charmerlin, L, Jennifer. 2010. *The Cultural Reproduction of Architecture: Examining the Roles of Cultural Capital and Organizational Habitus in the Socialization of Architectural Education*. University of Michigan

Eckerberg, K. (2004). *Etta eller nolla? Landskapsarkitekter, yrkeskunnande och informationsteknik*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.

European Council of Landscape Architecture Schools. (2020). *Landscape Architecture*. <https://www.eclas.org/about-eclas/landscape-architecture-the-european-dimension/> [2020-07-01].

Fein, A. & Crespi, I. (1977). *Landscape architecture among the design professions: A survey report*. *Journal of Architectural Education*, vol. 31

- Freidson, Eliot. 1986. *Professional powers*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Haskell, Thomas L. 1984. *The Authority of Experts*. Bloomington: Indiana University Press
- Krupinska, J. 2016. *Att skapa det tänkta: en bok för arkitekturintresserade*. Lund: Studentlitteratur AB
- Liljeblad, I. 2009. *Vad gör egentligen en landskapsarkitekt? En studie av hur yrkesrollen framställs och upplevs*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
- May, T. 2013 *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur AB
- Molander, B. 1996. *Kunskap i handling*. Göteborg: Daidalos.
- Olsson, H. 2009. *Bilder av landskapsarkitektyrket i Sverige- en pilotstudie om yrkesrollen*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Paget, Susan. 2008. *Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll – med utgång i skolgårdsutveckling*. Diss. Uppsala: Sveriges Lantbruks Universitet
- Repstad, P. 1999. *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB
- Repstad, P. 2005. *Sociologiska perspektiv: I vård, omsorg och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB
- Schön, D. 1991. *The Reflective Practitioner. How professionals think in action*. Aldershot: Arena. – handels
- Stevens, Garry. 1998. *The Favored Circle*. Cambridge: The MIT Press.
- Stevens, Garry (Red) 1999. *Thresholds*. 19. s. 54-56

Thomson, James. 2016. *Becoming an Architect: Narratives of Architectural Education*.
University of Washington

Wingren, C. 2009. *En landskapsarkitekts konstnärliga praktik– Kunskapsutveckling via en självbiografisk studie*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet

Wingård, Lisa. 2005. *Om att bli Arkitekt*. Göteborg: Chalmers tekniska Högskola

Bilaga: metodbeskrivning

Härefter följer en beskrivning av metod och tillvägagångssätt för arbetet. I stor utsträckning är metoden skräddarsydd och intuitivt anpassad för syftet men inspiration och utgångspunkter har hämtats från den kvalitativa metodstrukturen. Detta bidrar till att beskrivningen delvis blir en efterkonstruktion då arbetet fått ändra riktning och inte alltid följt en förutbestämd väg. Att följa en metod till punkt och pricka skulle med sannolikhet ha gett andra resultat, precis som valet av vilken sådan struktur skulle ha gjort detsamma. Beslutet att arbeta intuitivt baseras på min egen personliga ingång i arbetet och en önskan om att kunna hålla ett öppet och nyfiket arbetssätt vid liv. För att skapa ett avslappnat, tryggt och öppet samtal med de deltagande studenterna ansågs även detta som avgörande då arbetets omfång inte gav möjligheter att metodiskt grundligt skapa sådana förutsättningar. Detta bör givetvis finnas med i bekanting vid läsning.

Litteratur

För att få en grundförståelse för ämnet och en insyn i vad som redan publicerats kring det valde jag att göra en mindre litteraturstudie. Med handledda tips, google och bibliotekens sökmotorer valde jag först ut vad jag spontant vill kalla för huvudlitteratur. Det vill säga några få verk som uppfattades mest relevanta för arbetets syfte, ingång och kontext. Litteraturen och teorin söktes fram med hjälp av nyckelord och begrepp bland andra; arkitektens yrkesroll, landskapsarkitektens yrkesroll, professionalism, yrkessociologi och arkitekturutbildning. För den del som behandlar arkitektens fält har Garry Stevens bok *The Favored Circle* agerat stomme. Då boken bitvis baseras på Pierre Bourdieus teorier om det sociala rummet, studerades dessa översiktligt för ökad förståelse. Den som delen behandlar landskapsarkitektens yrkesroll har Susan Pagets avhandling *Aspekter på Landskapsarkitektens yrkesroll* legat i fokus. Även Paget grundar en del av sin teori på Bourdieus tankar om sociala processer vilket kopplar teorierna ihop. Trots huvudlitteratur nämns bitvis andra källor som relaterar till dessa för bredda teorin och tydligare förstå dess vikt.

Kvalitativ metod

”Innehåll snarare än förekomst” Så beskriver Pål Repstad en kvalitativ metod som tillvägagångssätt med en mening. (Repstad, P. 1999. s.9) Kvalitativa metoder ställs ofta mot den kvantitativa metoden. Den kvantitativa metoden berör ofta frågor som kräver mätning och statistisk. Däremot ska inte mätning som tillvägagångssätt helt underskattas i den kvalitativa metoden för den sakens skull. (Repstad, P. 1999) Att mäta, eller att kvantifiera som Repstad uttrycker det, är så pass universellt att det vore svårt att inte göra det. Det som däremot skiljer den kvalitativa metoden från den kvantitativa är att siffrorna är underordnad i analysarbetet i en kvalitativ studie. I en kvalitativ är det istället texten som är överordnad siffrorna. Texten blir det medel som representerar det som observerats. I detta arbete blir texten det material som representerar de deltagare som blir intervjuade och deras formativa erfarenheter. Intervjuerna är av informell art och är inte menade att tillsammans skapa en representativ bild av alla studenter på landskapsarkitektprogrammet. Skulle det vara syftet så skulle det krävas ett tydligare kvantitativt tillvägagångssätt.

Intervjuer

För att få inblick i studenternas egna erfarenheter från utbildningen valdes en kombi-

nation av en slags semistrukturerad intervju och ostrukturerad intervju. Semistrukturerade intervjuer är en teknik som bygger på att alla deltagare som blir intervjuade blir ställda samma frågor men med frihet för intervjuaren att omforma vissa och att komma med följdfrågor. (May, T. 2013). Till skillnad från en strukturerad intervju är svaren öppna och kan leda vidare till andra frågor och tankar. En ostrukturerad intervju kan innebära, precis som namnet antyder, att det inte finns någon struktur alls utan där det är upp till deltagaren att, efter att ha blivit presenterad temat, prata fritt kring ämnet. (May, T. 2013). Genom att kombinera gav det mig en struktur där jag kunde följa en struktur med överordnade teman och underteman men med utrymme för deltagaren röra sig fritt i sina resonemang.

För att förstå intervjuetoder och hur de kan användas har några arbeten, med olika omfång, men med teman som på olika sätt berör detta arbete studerats. Detta för att få en förståelse för struktur, tidsram och innehåll. De arbeten som studerats i detta syfte är:

Lisa Wingård – *Om att bli arkitekt*. 2005

Susan Paget – *Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll*. 2008

Jennifer L. Charmerlin - *The Cultural Reproduction of Architecture: Examining the Roles of Cultural Capital and Organizational Habitus in the Socialization of Architectural Education*. 2010

James Thompson - *Becoming an Architect: Narratives of Architectural Education*. 2016

Strukturen för intervjuerna delades in i tre olika kategorier som jag kallar; låst, halvöppet och öppet. Det låsta är de huvudteman som intervjun följer och fungerar som den bärande kontexten. Det halvöppna representerar de underteman som finns för att hjälpa intervjuaren att leda deltagaren in på rätt spår och i synnerhet att inte, på grund av för fria ramar, ledas in på icke relevanta spår. Det öppna är de stödfrågor som finns inom varje undertema. De är öppna då frågorna dels inte har givna svar, dels då deras närvaro i intervjun beror av deltagarens förmåga att prata fritt och dels då frågorna i sig kan komma att ändras med hänsyn till deltagarens resonemang och svar.

De tre huvudtema som intervjuerna följer är:

- Förväntningar och perceptioner på utbildningen och yrkesrollen.
- Landskapsarkitektprogrammet och läroplanen.
- Personliga erfarenheter av rollen.

- Förväntningar och perceptioner på utbildningen och yrkesrollen

Förväntningar och perceptioner är förutsättningar för rollskapande. Temat vänder sig till att få inblick i hur förväntningarna ser ut innan deltagarna börjar utbildningen och hur detta kan kopplas till hur de sedan skapar sig en yrkesroll.

- Landskapsarkitektprogrammet och läroplanen.

Denna del är det mest fundamentala då fokus främst i detta arbete ligger på själva universitetstiden. Här undersöks hur och på vilket sätt strukturen och läroplanen har varit betydande för elevers uppfattning av professionen och rollen. Vilka informella riktlinjer går att läsa ut och i vilken utsträckning har dessa varit betydande. Informellt ställs mot formellt för att tydliggöra. Progression och förväntningar på studenten ligger i fokus. De förväntningar skolan och studenterna har på den enskilde studenten men också vilka upplevda förväntningar som finns utifrån.

- Personliga erfarenheter av rollen

Då alla deltagare har gått igenom hela studietiden och i viss mån bekantat sig med arbetslivet används denna del för att förstå deras personliga erfarenheter av yrkesrollen nu och hur kan detta jämföras med de förväntningar de hade innan. Samt hur dessa erfarenheter kan kopplas till formella och i synnerhet informella faktorer.

Tillvägagångsätt

Temat och inte direkta huvudfrågor valdes för att skapa ett friare samtal. Avsikten var att presentera ämnena för den deltagande och sedan, med hjälp av underteman och stödfrågor, få deltagaren att prata så fritt som möjligt. Om en deltagare hade en förmåga att prata fritt kring ämnet och kom in på delar som berörde frågeställningen så skulle inte alla frågor behöva ställas, men i de fall där deltagaren inte kände sig bekväm eller tillräcklig insatt i tankegången så var fungerade de som stöd att få deltagaren på rätt spår. Vikt av att samtalet skulle upplevas öppet och fritt baserades på att arbetet riktar sig till deltagarnas personliga erfarenheter.

Deltagarna fick ta del av huvudtemana men blev underrättade att det också fanns förberedda underteman och frågor så att de inte skulle känna en press av att vara tvung-

na att vara insatta i ämnet, dvs prata fritt kring temana. Mallen som användes kan ses som en checklista. När deltagaren pratade skummades den igenom parallellt för att deltagaren skulle hålla sig till ämnet. Så även om inga direkta frågor ställdes kunde det ändå innebära att det hade diskuterats ett specifikt tema med tillhörande stödfrågor. För att inte störa deltagaren för mycket när hen pratade så tilläts det att växla mellan temana. Det vill säga mallen hade en tydlig ordning men det sågs inte av nödvändighet att den skulle följas i kronologisk ordning, det vill säga den ordningen de var uppställda på pappret. Det viktigaste var att alla delarna togs upp, att samtalet flöt och underprioriterat var exakt hur de gjorde det.

Målgrupp

Målgruppen för arbetet är nyexaminerade studenter med 0 – 2 års yrkeserfarenhet. Varför den målgruppen valdes är för att det är en målgrupp där jag som intervjuare även kan räkna in mig själv i. Den springande punkten i det här arbetet är egna erfarenheter från utbildningen och att använda sig av en målgrupp där jag kan placera mig själv i är också ett sätt att avgränsa arbetet. Det innebär att arbetet bör i första hand läsas i kontexten där jag och målgruppen befinner sig, och under vilka år vi har studerat. Under tiden vi har läst har studieplanen ändrats. I mitt fall läste jag de tre första åren under en studieplan och de två sista under en annan. Att göra en jämförelse mellan de studenter som studerar de första åren under den rådande läroplanen vore intressant men det är inte avgörande för detta arbete och kan istället ses som en möjlig väg att utveckla och fortsätta utforska ämnet.

Val av deltagare

Betydelsen av närhet i den kvalitativa metoden kan med stränga tidsramar och omfång bli svårt att genomföra. (Repstad, P. 1999) I detta arbete har deltagare valts utifrån att jag som intervjuare redan har någon slags relation till dem. Det innebär inte att det behöver vara en nära relation men det innebär att den deltagande antagligen har en så pass tydlig bild av mig som intervjuare att det i bästa världar kan fungera som avväpnande. Att en relation redan är etablerad kan, utifrån ett kvalitativt perspektiv, kan ses som en fördel men det bör också finnas med som ett filter i tolknings- och analysarbete. Skulle det ha funnits ett annat tidsupplägg eller om arbetet skulle ha ett större omfång kunde en idé vara att slumpvis välja studenter och sedan ha upprepade intervjuer. Det för att etablera en relation och underlätta ett avspänt samtal.

Analysmetod

Alla intervjuer spelades in via telefon. Inspelningarna lyssnades sedan igenom för att

få en intuitiv känsla för samtalet. Sedan påbörjades transkription där samtalen skrevs ner ordagrant. Transkripten lästes sedan igenom för återigen skapa en intuitiv känsla varpå de sammanfattades för att göra dem läsbara och förståeliga. Dessa har sedan analyserats i relation till arbetets fråga, upplägg och den teori som studerats inom ämnet. Detta gjordes genom att följa intervjuernas kronologi, det vill säga dess teman. Varje intervju har analyserats för sig men det som presenterats och lagts vikt på är de delar där det finns märkbara likheter, som därav indikerar något normativt eller relaterbart till teori, alternativt om något märkbart avvikande uppkommit som kan motvisa tendenser.

Möjliga felkällor

Det finns många val som kunde gjorts annorlunda vilka alla hade haft påverkan på resultat och tolkade resonemang. Främst går det att problematisera valet av deltagare. Dels i relation till antalet men kanske om än mer hur jag som intervjuare valde. Urvalet baserades som tidigare nämnt på en önskan om att få ut kvalitativa och reflekterande svar i kombination med snäva tidsramar. Jag ansåg att det skulle vara väldigt svårt att få till det med hjälp av andra urvalsmetoder. Utifrån en viss grundad bekantskap såg jag det möjligt att komma snabbare till kärnan. Med detta sagt försökte jag ändå att inom dessa ramar att välja med sikte på variation. Däremot bör materialet och resultaten alltid ses i relation till detta. Att alla sex medverkande har en tendens att resonera i linje med mina egna erfarenheter kan ge sken av en normativ inriktning som trots det inte är representativ för hela utbildningen utan snarare representativt för den kontext vi rör oss inom. Det skulle kunna snarare kunna ses som en bitvis normativ beskrivning på typrollen "gestaltaren" enligt Pagets benämning då alla vi har en benägenhet att resonera i linje med denne. Trots det går det även att dra paralleller till teori och litteratur vilket ändå ger en fingervisning om ett system där åsikter, värderingar och perspektiv har en tendens att gödas av informella riktlinjer. En fingervisning kräver givetvis vidare studier och forskning för att i ett längre led kunna dra slutsatser kring fenomenets betydelse och dess representativa värde. Med detta sagt vore det intressant att se hur resultaten skulle te sig om urvalet medvetet hade valts utifrån dessa typroller. Det vore även intressant att kunna jämföra erfarenheter mellan novisen, studenten och den erfarna yrkesverksamma för att på så vis få en mer heltäckande bild av olika erfarenheter under "resan" till att bli professionell.

Det går även att problematisera valet av kvalitativ och intuitiv metod i jämförelse med mer strukturerade och kvantitativa förhållningssätt. Det uppstår dock en viss paradox här för hade något annat valts hade den då valda också kunnat setts som en felkäll-

la i förhållande till dess motsats. Det finns givetvis arbeten och ämnen som mer tydligt påverkas i linje med rätt och fel baserat på metodval och förhållningssätt men med tanke på detta arbetes subjektiva ingång och tolkningsbara resultat är det inte fullt så enkelt.

I stället för felkällor skulle jag därmed vilja öppna upp för diskussion kring vad som skulle kunna gjorts om tidsramar såg annorlunda ut eller vad som vore intressant att driva vidare för att sedan ställa mot detta. Exempelvis vore det intressant att genomföra mer kvantitativa enkätstudier för att få fram en större mängd representativt material vilket sedan skulle kunna vägas emot och jämföras med de mer kvalitativa resultaten. Detta hade kunnat ge en mer heltäckande bild. För att skapa förståelse för progression och för att minimera risken för efterkonstruktion vore det även av värde att utvidga urvalsgrupperna så att flera årskullar kunde intervjuas. Det skulle kunna vara en god idé att, som tidigare nämnt, skapa olika urvalsgrupper med exempelvis förstaårsstudenter och sistaårsstudenter. Detta skulle i sin tur kunna ställas mot lärares erfarenheter och utsagor. Att göra en mer tydlig jämförelse mellan olika arkitekturdiscipliner i en aktuell och samma tidsaspekt vore även det av värde för att skapa heltäckande resonemang. Sammanfattningsvis är en större bredd av studier relaterat till detta ämne önskvärt för att ge utrymme för jämförelser och andra analytiska metoder vilket detta arbete förhoppningsvis kan bidra till.

